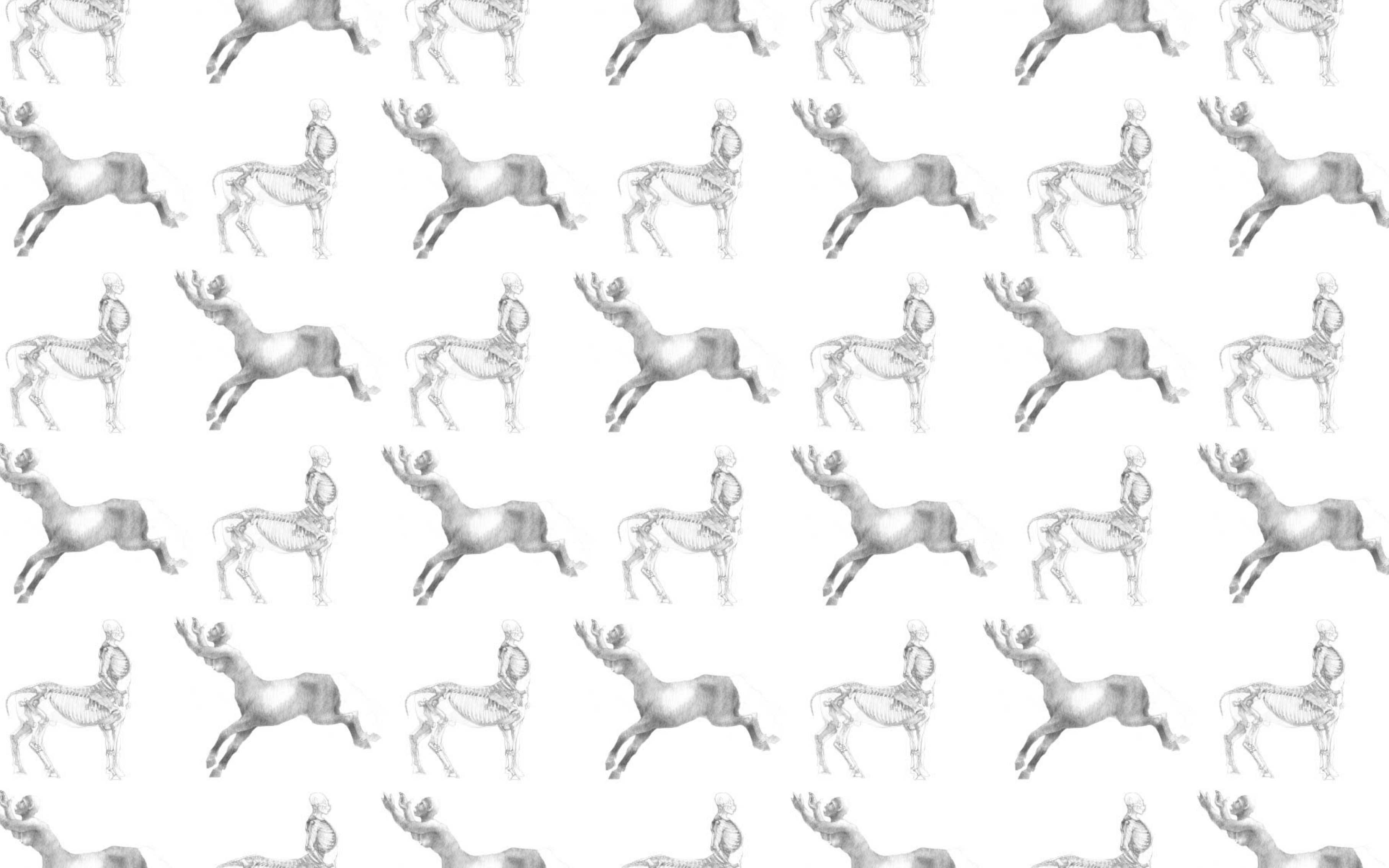

CSÁNYI VILMOS • MAKOVECZ BENJAMIN

A KENTAUR TERMÉSZETRAJZA

A KENTAUR TERMÉSZETRAJZA

– Anatómiája, élettana, viselkedése
és kultúrókológiája –

Írta: Csányi Vilmos természetkutató,

rajzolta: Makovecz Benjamin grafikusművész

Az emberi elme e szerény játékát Szentágothai János professzor emlékének ajánljuk, aki tanácsaival és élvezetes megjegyzéseivel segítette munkánkat.

Első, javított és bővített kiadás

Helikon Kiadó

TARTALOM

A borítón: kentaur sziklarajzok egy thessaliai hegy barlangjából;
feltehetően a *Homohippus habilis* egyedeit ábrázolják

© Csányi Vilmos, 2000
© Makovecz Benjamin, 2000

<i>I . A kentaur általános leírása és eredete</i>	7
A kentaur filogenezise	
<i>II. A kentaur anatómiája</i>	11
A kentaur felületes izmai	
A kentaur csontos váza	
A kentaur testtájai	
<i>III. A kentaur belső szervei és azok működéstana</i>	17
Az érzékszervek • A légzőszervek • A keringés	
Az emésztőrendszer és a táplálkozás • Az idegrendszer	
A szaporítószervek • Az egyedfejlődés	
<i>IV. A kentaur ökológiája</i>	27
A lőfüge vagy fűnán • A lőfügefurdancs	
A kentaur, a lőfüge és a lőfügefurdancs szimbiózisa	
<i>V. A kentaur etológiája és a kentaur kultúra</i>	33
Veszélyeztetett viselkedési mintázatok	
Elimináló viselkedésformák • Lőfügegondozás • Röffentő fütty	
Horkantó fütty • Darázsfóbia • Patagondozás • Tárgyfóbia	
Társas viselkedés	
Agresszió • Párosodás és erotikus viselkedés	
A kentaurok péniszirigysége és az imaginárius pénisz	
Ivadékgondozás • Kommunikáció	
<i>VI. A kentaur kultúra</i>	43
A kentaur nyelv, a horkális logika és az elmetopológia	
Az elmetopológia és az ideakonstrukció	
Kentaur tudomány	
A kentaur művészetek, ének, zene	
A kentaur társas élet	
A kentaurok halála • A kentaur orvoslás	
Az idő fogalma és a személyes kultúrák	
A kentaur vallások • A kentaurok teremtéslegendája	
A kentaur pokol	
<i>VII. Kultúrantrohippológia</i>	63
A kentaurok és az ember kapcsolata	
A kentaurok társadalma nyugati szemmel	
<i>VIII. Epilógus</i>	73
Mi lesz, ha ismét felbukkan egy kentaur?	

I. A kentaur általános leírása és eredete

Ma már majdnem bizonyosak lehetünk abban, hogy a kentaur (*Homohippus sapiens*) kipusztult. Utolsó megfigyelt populációi mintegy 3000-3500 évvel ezelőtt élhettek a Mediterráneum dombos-völgyes vidékein, legalábbis az ezidőtájt virágzó kultúrák legendáiban gyakran említik őket. Élő kentaur-populációk felbukkanásáról azóta nem számoltak be. Néhány festményt, szobrot és rajzot leszámítva múzeumi, konzervált példányokat sem ismerünk. Természetesen igen nehéz bizonyítani, hogy ma már egyetlen példány sem él, hiszen a tasmániai farkasról is évtizedekig azt hittük, hogy már kipusztult, amikor néhány állat feltűnését hiteles beszámolók igazolták. Még különösebb a bojtosúszós hal (*Latimeria chalumnae*) esete. Ez az állat a mélytengerekben húzódott meg, és mintegy 50 millió évet vészelt át észrevétlenül; csak nemrégiben (1938) került elő, mint élő kövület.¹ Jól ismerjük a sárkányok és az egyszarvúak természetrajzát is.² A végső szót a kentaur esetében sem mondhatjuk ki; eldugott, turistáktól hozzáférhetetlen völgyekben még élhetnek kisebb csoportjaik. Az is bizonyos, hogy akár egyetlen élő példány felbukkanása is alaposan felkavarná az amúgy szkeptikus tudományos közvéleményt. Ennek elősegítésére adjuk közre hiteles és alapos munkánkat a kentaur természetrajzáról.

¹ Géczy, B.: *Őslénytan*; Tankönyvkiadó, Budapest, 1989.

² P. és K. Johnsgard: *A Natural History of Dragons and Unicorns*. St. Martin Press, New York, 1982.

A kentaur filogenezise

A kentaur származástana igen vitatott tudományterület. Emlőszállat (*Mammalia*). Testfelépítésének bizonyos vonásai kétségtelenül a lófélék leszármazási fájához kötik, más jegyek viszont feltűnő hasonlatosságot mutatnak a *homo* fajokkal. Taxonómiai besorolása is igen problematikus; a leghelyesebb, külön rendbe és családba, még hozzá a keskenyorrú lófélék rendjébe, és a kentaurok családjába (*Cercoequicoidea*, *Centauridae*) sorolni, mint ezt a legtöbben teszik.³ A modern kentaurkutatók újabb elemzései szerint (lásd erről Manyi Csakovecz alapvető munkáját⁴) a centauridae-k valószínűleg a *Mesohippus* (*Equidae*) és *Dryopithecus* (*Hominidae*) őseinek alkalmi hibridizációja során alakultak ki mintegy 20-30 millió évvel ezelőtt, a harmadkor elején-közepén.⁵ Az életképes és rendkívül adaptív hibridből (*Archacentaurus*)⁶ azután több faj származott, így a nagytermű

³ Erősen vitatható az a nézet például, amely a kentaurokat a kéttüdősök rendjébe és a hatlábú főemlősök családjába sorolja; ezt a DNS-vizsgálatok sem támasztották alá.

⁴ Csakovecz, Manyi 2000: Idézi: Csányi, V. és Makovecz, B.: *A kentaur természetrajza*, Helikon kiadó, Budapest, 2000.

⁵ A főemlősök, főként a *Homo* vonalba tartozók, jellegzetesen vonzódnak más emlős fajok, különösen a lovak (*Equus*) és a kutyák, (*Canis*) egyedeihez. A nőivarú *Homo*-knál a macskák (*Feline*) iránti vonzalom is megfigyelhető. Továbbá igen érdekes ebből a szempontból az is, hogy bizonyos afrikai törzsek férfi tagjai a „zsírfarú” nők iránti vonzalmukról ismertek. Ez a vonzódás is alapja lehetett a távoli ősök lovakkal való szexuális kapcsolata alkalmi megjelenésének. Emberek és lovak nemi kapcsolatait illetően lásd: Dr. Burányi B. (szerk.): *Szomjas a vakló*. Népművészeti Kiadó, 1988., 38-42 old.

Pithehippus robustus és a sokkal finomabb felépítésű *Pithehippus aegypticus*, ezek azonban még jóval a harmadkor vége előtt kihaltak.⁷ Az egyetlen, a negyedkorban is megtalálható, eszközkészítő és eszköz-

használó, roppant intelligens kentaurfaj a *Homohippus habilis* volt, amely minden valószínűség szerint a *Pithehippus aegypticus*-ból fejlődött ki.⁸ Később, mindössze párszázezer éve jelenhetett meg a *Homohippus sapiens*, amely ed-

⁶ Az evolúciókutatásban jól ismert Goldschmidt „reményteljes szörnyek” elmélete, (lásd: Goldschmidt, R.: *The Material Bases of Evolution*. Yale University Press, New Haven, 1940), amely feltételezi, hogy az evolúció során a fajok fejlődésében nagy ugrások is bekövetkezhetnek olyan módon, hogy időnként élet- és szaporodóképes „szörnyek” keletkeznek különleges mutációk vagy hibridizáció révén, amelyekből szerencsés körülmények között fajok alakulnak ki. Goldschmidt elméletének legfontosabb bizonyítéka éppen a kentaurok kialakulása.

⁷ Ezt is is bizonyítja, hogy maradványaikat sem sikerült megtalálni.

⁸ Ezt az álláspontot látszik igazolni egy nemrégiben elvégzett, de még nem közölt DNS-vizsgálat is, amelyet egy 3 millió évesnek ítélt, és a *Homohippus habilis*-nak tulajdonított hajszál hagymájából származó mintán végeztek, bár vannak szakértők, akik a lelet életkorát mindössze 2,8 millió évre teszik, és a fajt illetően a *Capra aegagrus* mellett érvelnek.

digi ismereteink szerint a legfejlettebb kentaurfaj volt. Nem olyan régen történt kipusztulásának valószínű okai között szerepel rendkívül specializált ökológiája, valamint a turisták (*Homo sapiens turistensis*) kíméletlen terjeszkedése.

A *Centauridae*-k feltűnő, az emlősök között egyedülálló jellegzetessége a derékszögben meghajlított törzs, valamint a három pár végtag. A törzs felső részén kissé ovális, magas homlokú fej foglal helyet, a fülek hegyesek, az orr a lófélékéhez viszonyítva feltűnően keskeny. Ugyancsak a törzs legfelső részéből nyúlik ki az első pár, jól hajlítható végtag, amely a végén ízekre tagoltan, ötféle ágazik. Formája és funkciója alapján a mellső végtag utolsó szakaszát „kéznek” tekinthetjük. Kezeit a kentaurok kizárólag fogásra, gyümölcszedésre, valamint az igen gyakori társas kontaktusok során a fajtársak taktilis ingerlésére használja. Kezén járó kentaurról az irodalom nem tesz említést, úgyhogy e viselkedési mintázat előfordulását nagy valószínűséggel kizárhatjuk. A törzs alsó részén található további két pár végtag, amelyek a lófélékre jellemző, egyujjas patákban végződnek. A törzs mindkét része szőrrel borított, amely a törzs felső részén egészen finom pihezerű, a test alsó, vaskosabb végén durvább.

A koponya bőrének középvonalán, a nyakon, valamint a hát felső részén hosszú szálú, ritkás sörengy található. Az idősebb egyedek általában megkopaszodnak. Az ivari különbségek jól felismerhetők. A hímek robusztusabbak, formáik szögletesebbek; állukon igen ritkán durvas szőrzet is megfigyelhető; ez

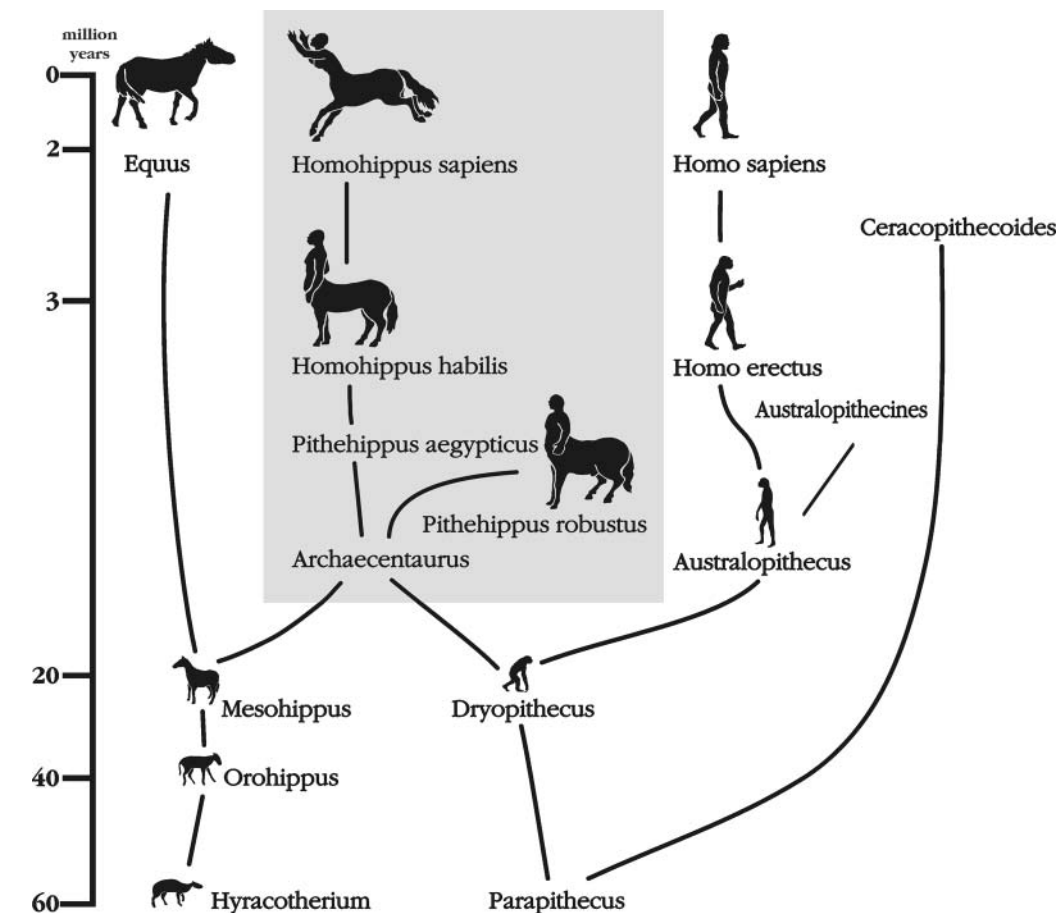
esetenként a felső ajkat borító bőrfelületre is kiterjed. A női egyedek valamivel kisebbek, kerekdedebb formájúak; a felnőtt példányok három emlővel rendelkeznek. Két emlő a törzs felső részén található, a harmadik az alsó hason két csecsbimbóval. A felső emlőpár kizárólag a kentaurok érzelmi és erotikus viselkedésében játszik szerepet, míg az alsó hasi emlő az ivadék táplálását szolgálja. A kentaurok alsó törzsének és lábainak igen fejlett izomzata van, amely gyors futásra is képessé teszi. Sebessége, különösen hosszabb távon, meghaladja a lovakét, ennek egyik oka valószínűleg a megduplázott, emlősöknél szokatlanul elhelyezett tüdő. Tüdő található a törzs felső mellkasi részében (felső tüdő), és tüdő van az alsó törzsben is (alsó tüdő).

Ezek együtt rendkívül hatékony oxigénellátást biztosítanak az izomzat számára, még tartós megterhelés esetén is.

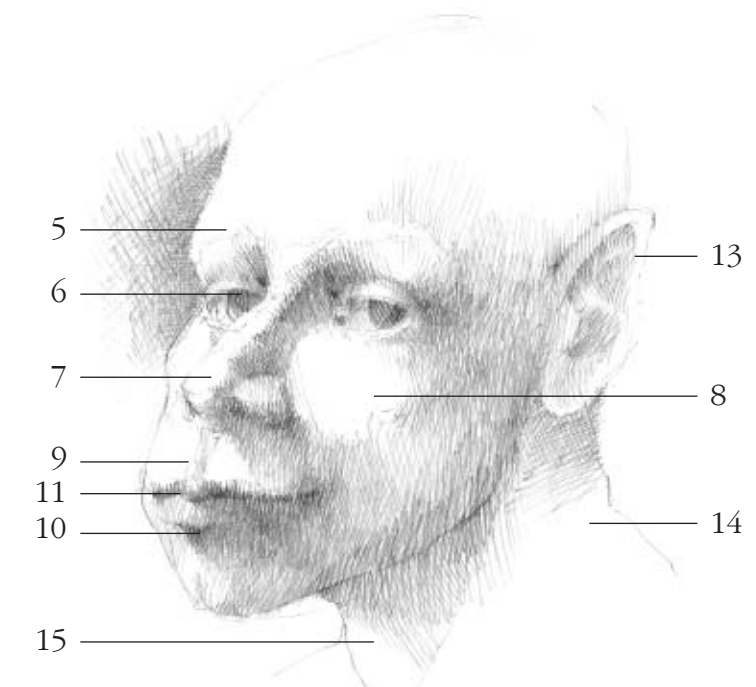
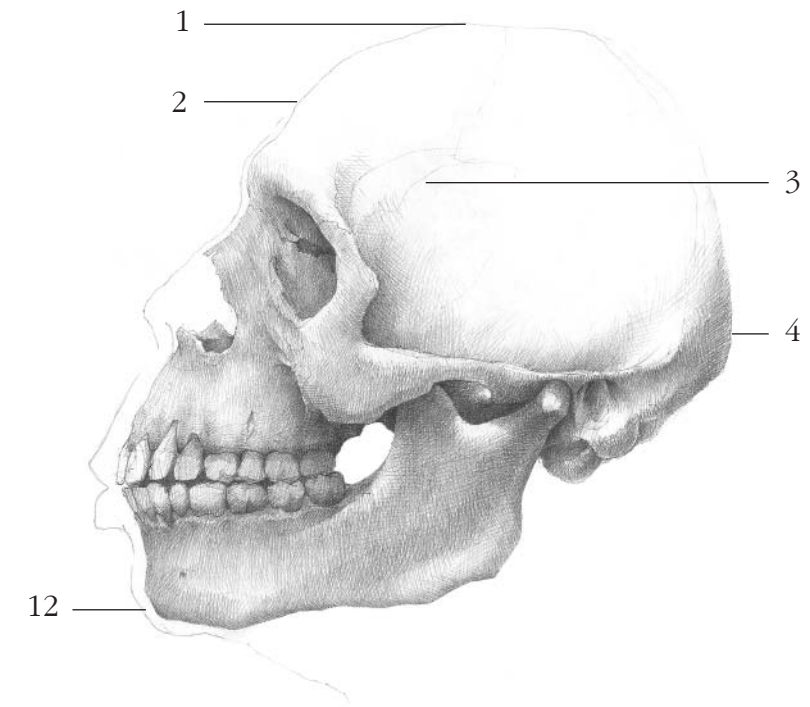
Csapatokban élő, igen fejlett társas viselkedésű lények; az ember és a delfinek mellett a harmadik, nyelvet beszélő, összetett gondolkodású, intelligens állatai voltak bolygónknak. A fiatal egyedek lényegében mindenevők voltak, bár táplálékuk nagy részét egy, a fügefélékhez sorolható különleges növény, a fűnán vagy lófüge (részletes leírását lásd az ökológiai fejezetben) gyümölcse tette ki. A felnőtt állatok szinte kizárólag lófügét fogyasztottak, ezért kentaurok csak olyan területeken éltek, ahol ez a növény megtermett. Már itt megemlíthetjük, hogy a lófüge és egy, a hártványasszárnyúakhoz tartozó, rovar, a nagytermetű lófügefurdancs, valamint a

kentaurok különlegesen szoros szimbiózisban éltek, amely életmódjukat, viselkedésüket és elterjedésüket alapvetően meghatározta.

Ellenségük az emberen kívül nem volt, ragadozók nem támadták meg őket, a lófügeültetvényeik közelében békésen, a környezettel egyensúlyban éltek. Kipusztulásuk oka még ismeretlen.

II. A kentaur anatómiája

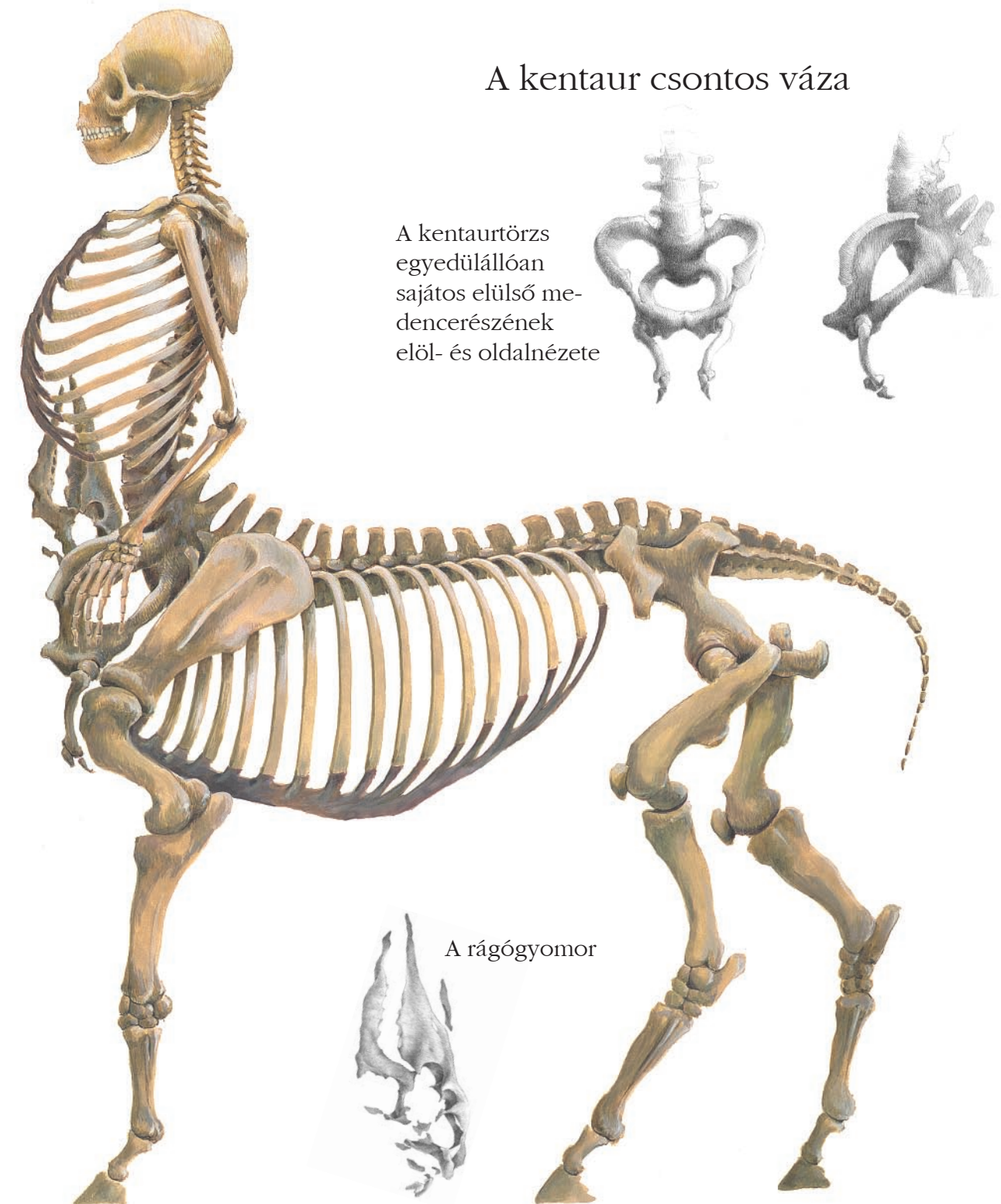
1. fejtető, 2. homlok, 3. halánték, 4. tarkó, 5. szemöldök, 6. szem, 7. orr, 8. orca,
9. felső ajak, 10. alsó ajak, 11. szájrés, 12. áll 13. fül, 14. nyak, 15. ádámcsutka

A kentaur felületes izmai

1. nagy rágóizom, 2. felső mellizom, 3. kétfejű karizom, 4. külső ferde hasizom, 5. szegyzom, 6. az elülső medence alatti izom, 7. orsói kéztőnyújtó izom, 8. oldalsó ujjnyújtó izom, 9. sípizom, 10. Achilles-ín, 11. felületes ujjhajlító izom ina, 12. kétfejű lábizom, 13. farizom, 14. combpólyafeszítő izom, 15. fűrészigom, 16. széles hátizom, 17. elülső csípőizom, 18. háromfejű karizom, 19. deltaizom, 20. csuklyásizom,

A kentaur csontos váza

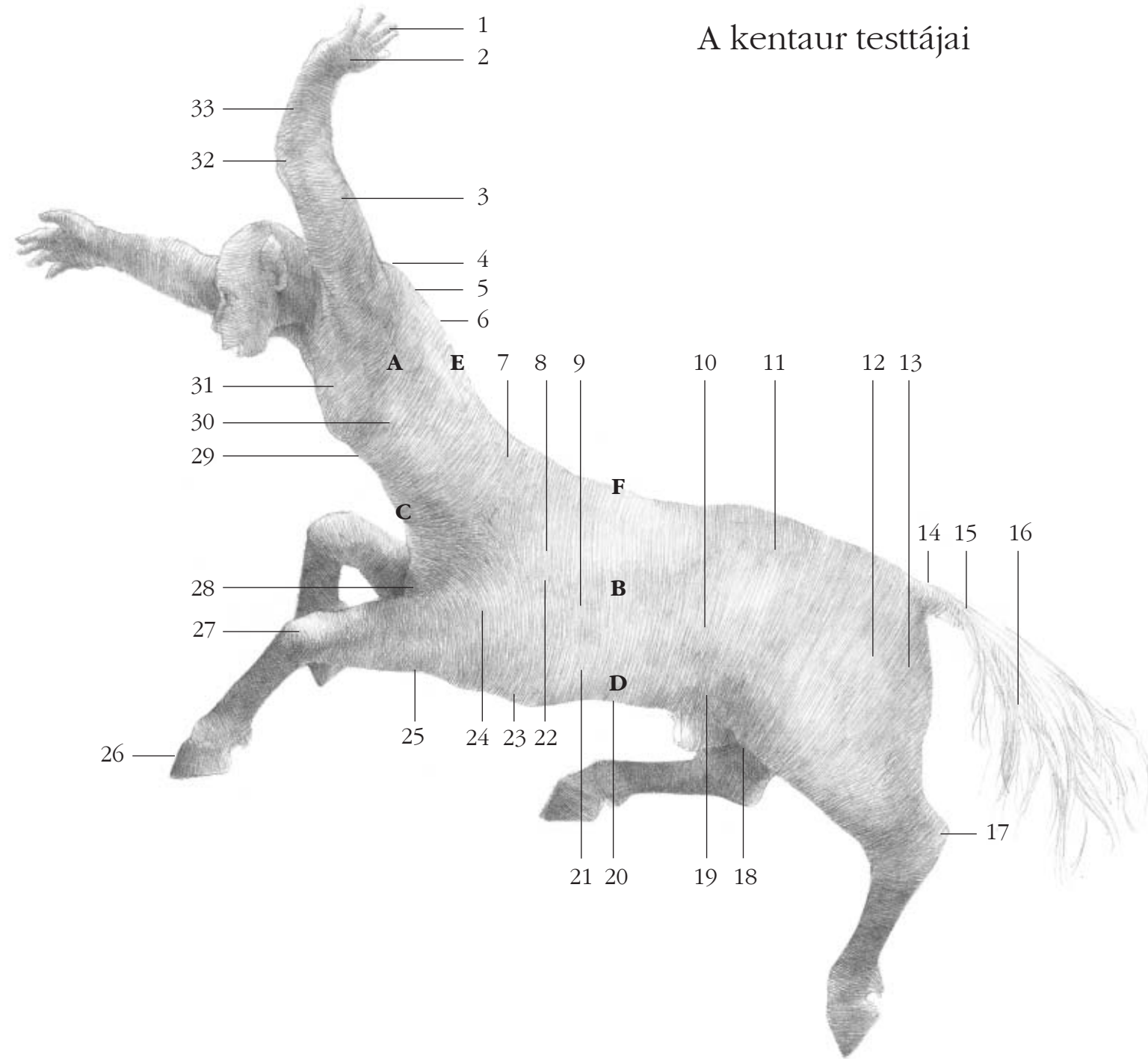

A kentaurtörzs egyedülállóan sajátos elülső medencerészének elől- és oldalnézete

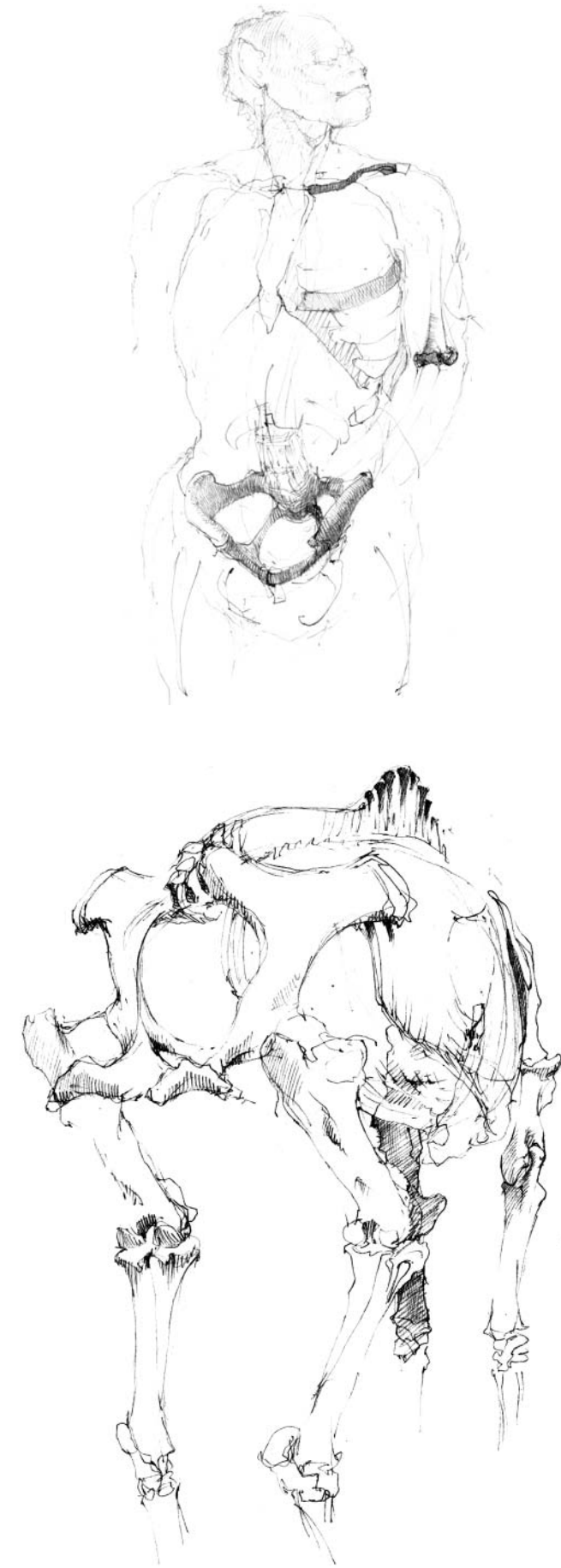
A rágógyomor

1. koponya, 2. nyakcsigolya 3. felső szegycsont, 4. felső bordaív, felső hátcsigolya, 5. vállcsont, 6. kulcscsont, 7. felső karcsont, 8. alsó karcsont, 9. felső orsócsont, 10. kézcsontok, 11. alsó hátcsigolya, 12. ágyékcsgolya, 13. keresztcsont, 14. alsó borda, 15. alsószegycsont, 16. alsó bordaív, 17. alsó lapockacsont, 18. medencecsont 19. lábsont, 20. alsó orsócsont, 21. lábtő, 22. lábközépcsont, 23. szárkapocscsont, 24. a csánk csontjai, 25. csüdcsont, 26. pártacsont, 27. patacsont 28. rágógyomorcsont 29. rágógyomortaraj, 30. rágógyomorvelő kupola

A kentaur testtájai

A. felső test, **B.** alsó test, **C.** felső has, **D.** alsó has, **E.** felső hát, **F.** alsó hát
 1. ujjak, 2. kéz, 3. felső kar, 4. sörényél, 5. lapocka, 6. felső hát, 7. belső fültájék,
 8. lapockatájék, 9. alsó bordatájék, 10. horpasz, 11. csípő, 12. far, 13. ülőgumó,
 14. faroktő, 15. farokrépa, 16. farokszőrök, 17. csánk, 18. ágyék, 19. lágyék,
 20. köldök, 21. alsó bordaív, 22. alsó mellkas oldala, 23. szegycsonttájék,
 24. szívtájék, 25. szeméremtájék, 26. pata, 27. térd, 28. szerelemdomb, 29. felső
 mellcsont, 30. felső bordák, 31. felső mellkas, 32. könyök, 33. alsó kar

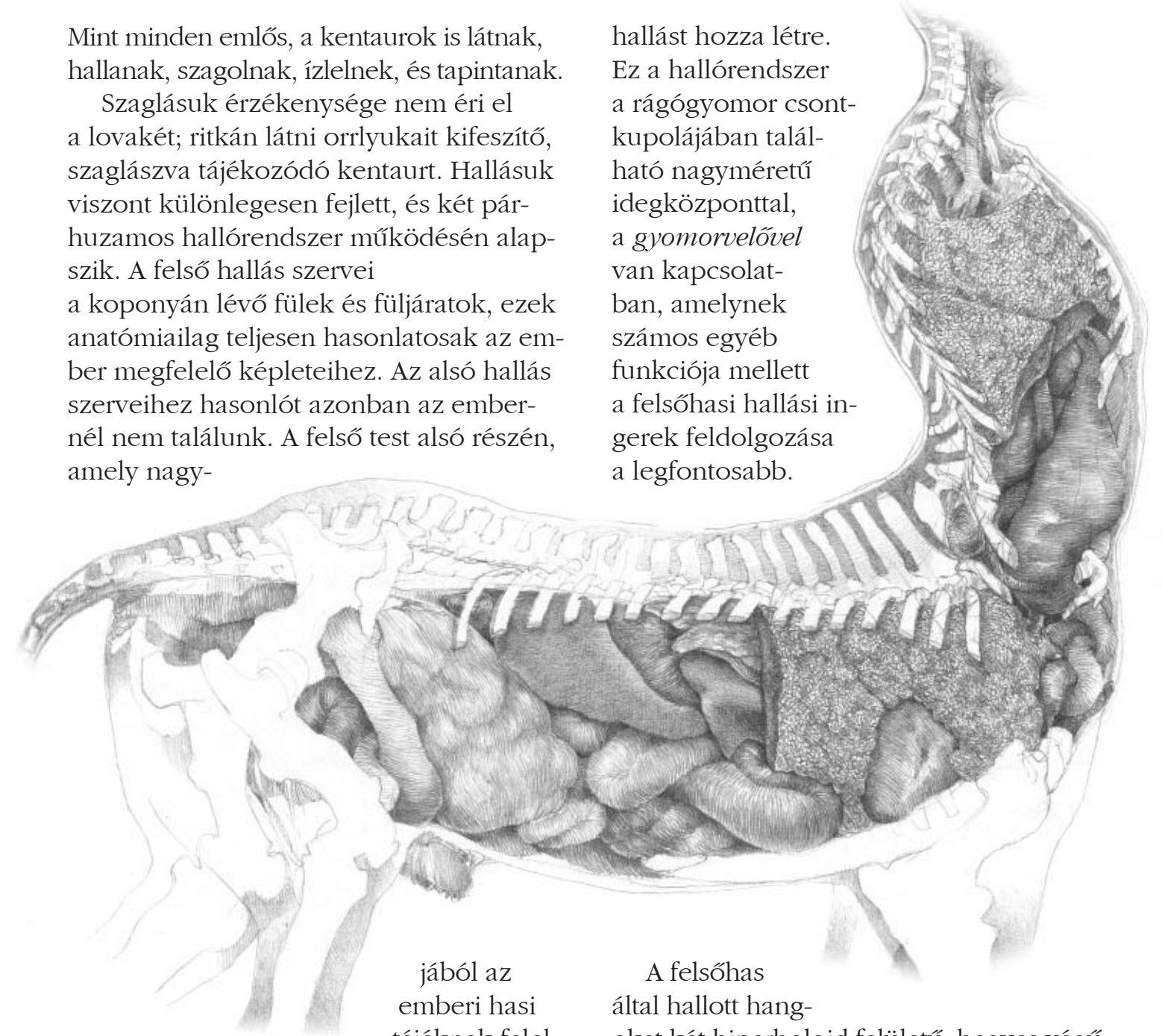
III. A kentaur belső szervei, és azok működéstana

Az érzékszervek

Mint minden emlős, a kentaurok is látnak, hallanak, szagolnak, ízlelnek, és tapintanak.

Szaglásuk érzékenysége nem éri el a lovakét; ritkán látni orrlyukait kifeszítő, szaglászva tájékozódó kentaurt. Hallásuk viszont különlegesen fejlett, és két párhuzamos hallórendszer működésén alapszik. A felső hallás szervei a koponyán lévő fülek és füljáratok, ezek anatómiailag teljesen hasonlatosak az ember megfelelő képleteihez. Az alsó hallás szerveihez hasonlóan azonban az embernél nem találunk. A felső test alsó részén, amely nagy-

hallást hozza létre. Ez a hallórendszer a rágógyomor csontkupolájában található nagyméretű idegközponttal, a *gyomorvelővel* van kapcsolatban, amelynek számos egyéb funkciója mellett a felsőhasi hallási ingerek feldolgozása a legfontosabb.

jából az emberi hasi tájéknak felel meg, egy infrahangokra érzékeny, különösen kifinomult hangérzékelő rendszer van, ez a *felsőhasi hallószerv*, amely az alsó

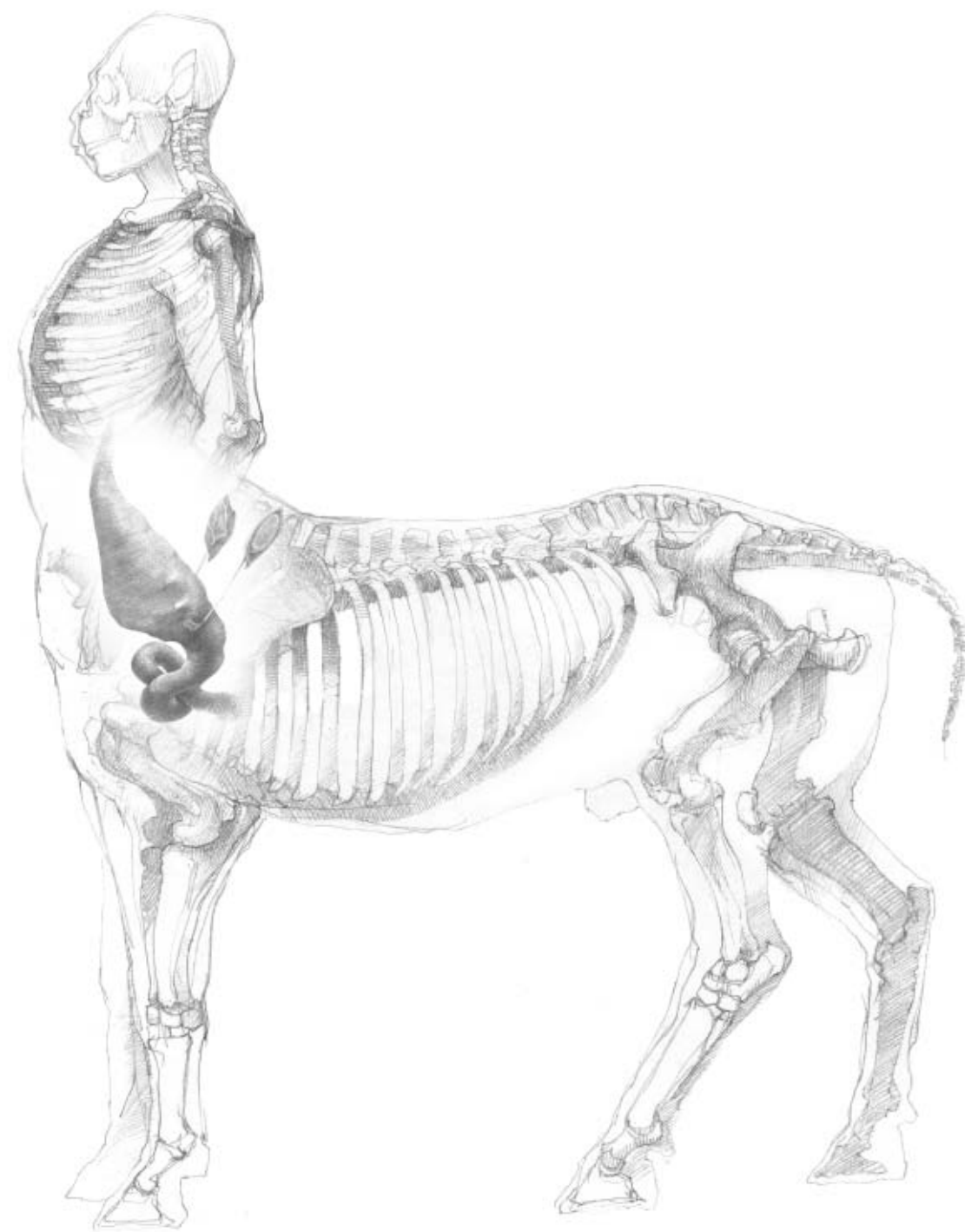
A felsőhas által hallott hangokat két hiperboloid felületű, hegyes végű, porcos képlet, a felsőhas bőréhez tapadó *klófiil* gyűjti össze, és vezeti a felsőhasi füljáratba a dobhártyához és a felsőhasi belső fülhöz.

Az ingerek feldolgozása – mint említettük – a gyomorvelőben történik. E hallórendszer érzékenysége olyan magas fokú, hogy egy kentaur akár 12–13 kilométeres távolságból is képes meghallani fajtársai vagy más állatfajok, turisták lábdobbanásait, ezért is oly nehéz az eleven példányokat becserkészni. Az ingerfeldolgozás is figyelemreméltó, mert a két klófül által érzékelt hangok parányi eltéréseiből a gyomorvelő háromdimenziós hangképet képes előállítani. Így a kentaurok nemcsak hallják messze robogó társaikat, hanem pontosan észlelik, hogy azok hányan vannak, milyen neműek és életkorúak. Turisták és más állatfajok esetében a nem meghatározása kevésbé pontos. A kentaurfütyöt még távolabbról is képesek meghallani. E sajátos hallószerv ugyancsak alkalmas arra, hogy az élőlények testének belsejében a mozgó és infrahangokat adó szervek működését pontosan kövesse, bár csak jóval kisebb, mindössze néhány méteres távolságból. A kentauryák ezért csak odafülelnek gyermekeikre és már tudják, hogy az egyiknek esetleg has-

csikarása van.

A kentaurok ízlelőrendszere is kettős. A koponya szájüregében lévő nyelv is tartalmaz ízlelőbimbókat, amelyek a négy alapízre érzékenyek, de minthogy a táplálék a szájüregben relatíve gyorsan átjut, az ízek élvezetében ennek a nyelvnek kevés szerep jut, fontos viszont a kentaurok erotikus életében. A rágógyomorban található nyelv ízlelőbimbói sokkal sűrűbben helyezkednek el, és hat alapízre érzékenyek: az édes, a savanyú, a sós, a keserű, a @drog, és af!!ű ízeire. Ezért is hallani kentauroktól, ha valamilyen nagyon vágyott ízre gondolnak, hogy „majd kicsordul a lé a gyomromból”.

A kentaurok szemükkel színesen látnak, és a főemlősökhöz hasonlóan fejlett a tapintásuk is.

A rágógyomor és a klófülek elhelyezkedése. A felső-hátsó csípőtáji, oldalra-hátrafelé irányuló klófülek a felső fülekkel együttműködve kifinomult térbeli hallást tesznek lehetővé.

A légzőszervek

A kentauroknak az emlősöktől nagyon különböző a légzőrendszerük. A légzést két, jól elkülöníthető tüdő szolgálja. A *felső tüdő* a felsőtestben foglal helyet, valamivel nagyobb, mint egy hasonló méretű főemlősé; a levegő az orron vagy a szájon át a belégzéssel jut a tüdőlebenyekbe, s a gázcseré után ugyanott a kilégzéssel távozik. A felső tüdő állandóan működik; a felső légzés idegi irányítása a koponyában lévő agyi légzőközpontban található.

A második, ún. *alsó tüdő* az alsótestben található, amelyhez a levegő az alsó légutakon jut el; ezek két, szőrökkel dúsan fedett, alig észrevehető nyílásban, az. ún. *horlyukban* végződnek az alsótest elülső részének jobb és bal oldalán. Különös jellegzetessége az alsó tüdőnek, hogy nem állandóan működik. A heverő, lefelé fordított kentauroknak csak a felső tüdük működik, mert ez is elegendő oxigénnel képes ellátni a testet. Gyors futás, vágta esetén azonban kitágulnak a horlyukak és megindul az alsó légzés is; érdekes módon a rágógyomor csontkupolájában lévő gyomorvelő egyes idegközpontjainak aktiváló hatására, az ún. *vágtatóidegen* keresztül jön működésbe. Az idegközpontot a vér széndioxid-koncentrációjának emelkedése hozza működésbe. Az agyban lévő és a felső tüdőt szabályozó központok sokkal

alacsonyabb széndioxid-koncentrációnál aktiválódnak; ez magyarázza a két tüdő eltérő működését. A gyors futás igen magas adaptív értékkel bír; ezt szolgálja a két tüdő eltérő funkciója. Ugyancsak ebben segít a kentaurizmok rendkívül nagy mioglobinn-koncentrációja, amelyhez hasonlóan eddig csak bálnák esetében mutatnak ki. A mioglobin tárolni képes az oxigént és csak magasabb igény esetén adja le azt. Egy kentaurok órákon keresztül képes 60–70 km/h sebességgel futni. Sebességük rövidebb távon ennek akár a kétszerese is lehet.

A keringés

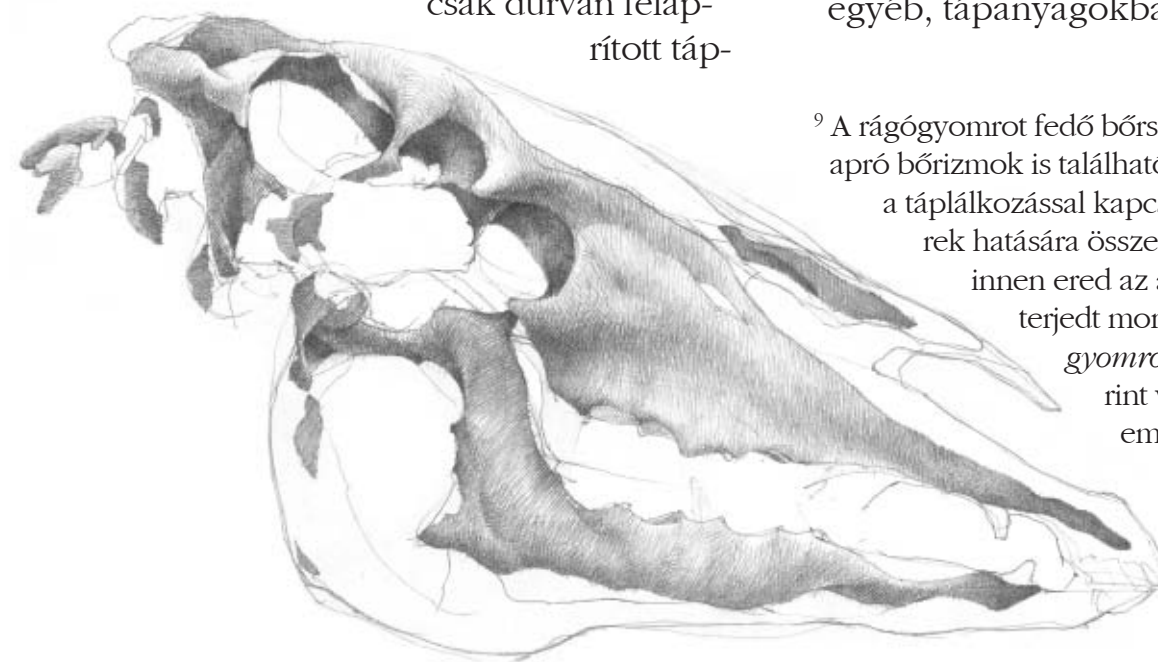
A vérrendszer a vérkeringés központi szervéből, a szívből, valamint az abból kiinduló és abba visszatérő perifériás vérerekből, az artériákból és a vénákból áll. A várakozással ellentétben a kentauroknak csak egyetlen szívkücs van az alsó testben, amely a felső törzs keringését is szolgálja. A felső törzsben a mellkas közepén, kissé balra található egy különleges artéria, amelyet vastag, gyűrűs izomköteg vesz körül; ennek ritmikus összehúzódása segíti a vérnek a felsőtest felső részeibe, elsősorban az agyba történő eljutását. A keringés központi szabályozása kizárólag a gyomorvelő idegközpontjai révén történik.

A nyirokrendszer a nyirokszervekből és a nyirokerekből áll.

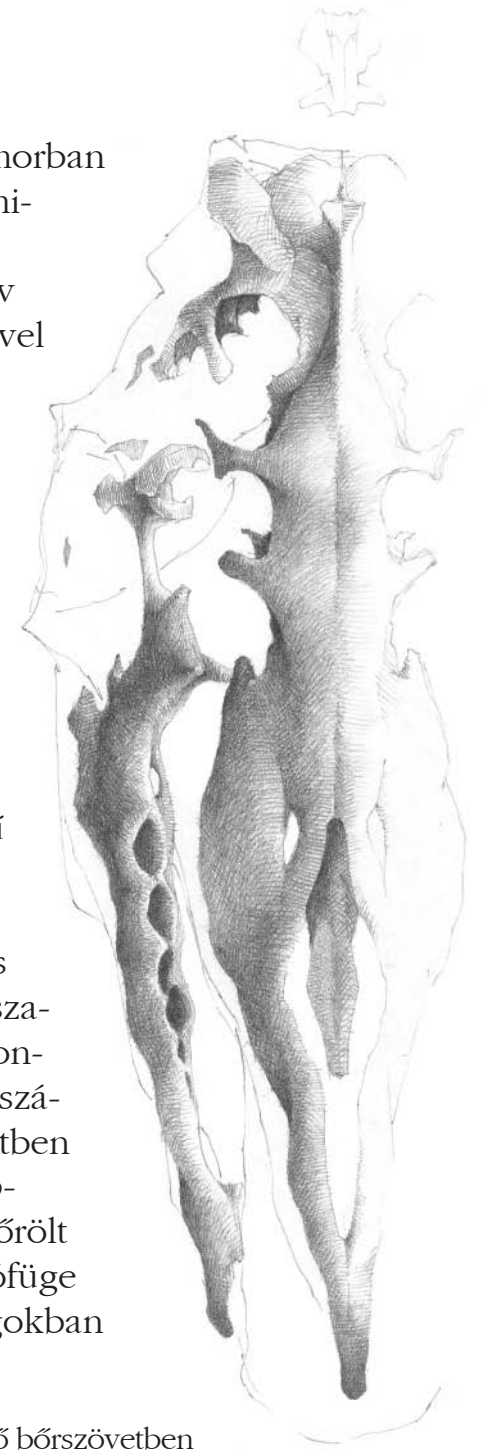
Az emésztőrendszer és a táplálkozás

A kentaurok szinte kizárólagos tápláléka a lófűgyümölcs. Az emésztőrendszer tökéletesen adaptálódott e különleges táplálék fogyasztásához. Bementi nyílása a koponyán lévő száj, amelynek üregében foglal helyet az izmos nyelv. Ugyancsak itt található a táplálék felaprítására szolgáló 32 fog az alsó és felső állkapocsba ágyazva, ezek a *felső fogak*; ezeket a kentaurok általában életük végéig megőrzik.

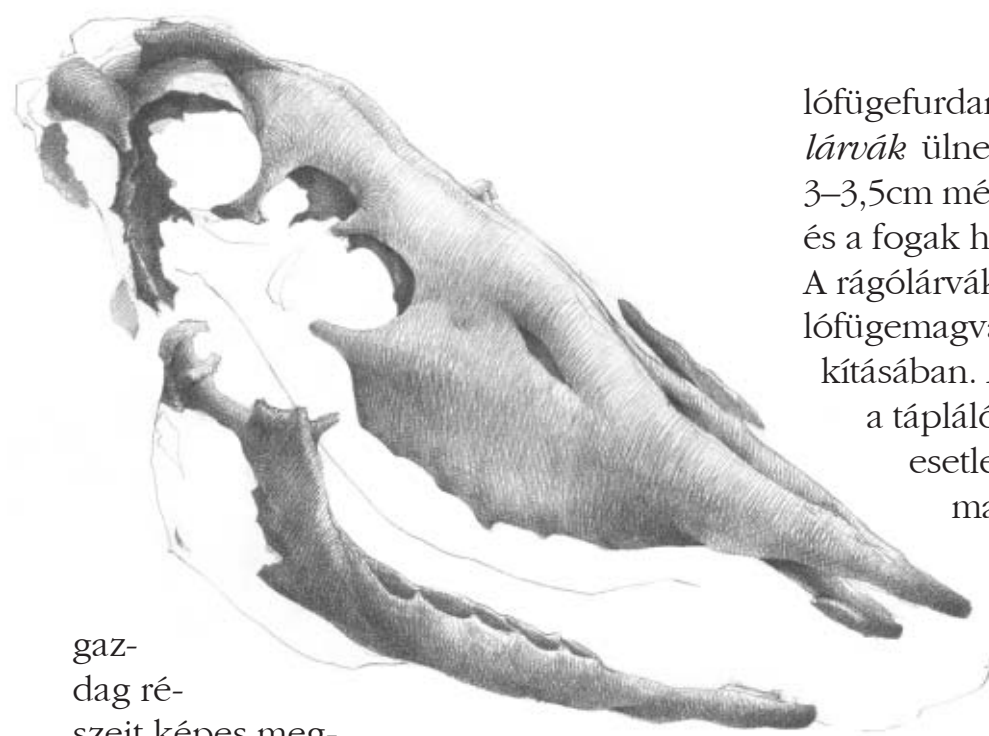
A nyelőcső egy különös szervbe, az ún. *rágógyomorba* vezet. A rágógyomor kb. 5800–7000 ml térfogatú, bőrszövettel fedett,⁹ hosszúkas, alul kissé kiszélesedő csontüreg, amelyben egy második, nagyméretű nyelv található, és két egymással szemben elhelyezkedő „U” alakú, állkapocsszerű csontléc, amelybe nagyméretű csontfogak ágyazódtak – ezek az *alsó fogak*. Hímekben 40, nőstényekben 36 alsófog található. Fiatal példányoknál a szájüregben lévő fogak által csak durván felaprított táp-

lálék a rágógyomorban az állkapocs ritmikus mozgása révén, az alsó nyelv közreműködésével finom péppé őrlődik. A fejben lévő fogaknak ellenálló, kemény héjú lófűgyümölcsök ugyancsak itt őrlődnek meg. A lófűgyümölcs magas tápértékű fehérjét is tartalmaz, ezért az egyedfejlődés szoptatás utáni szakaszában igen fontos a kentaurok számára. Az alsótestben lévő *emésztőgyomor* csak a megőrzött magvakat és a lófűgyümölcs egyéb, tápanyagokban

⁹ A rágógyomrot fedő bőrszövetben apró bőrizmok is találhatók, amelyek a táplálkozással kapcsolatos negatív ingerek hatására összehúzódnak. Valószínűleg innen ered az a kentaurok között elterjedt mondás, hogy „*lúdbőrzik a gyomrom tőle*” – ezt rendszerint valamilyen kellemetlen emlékű falattal kapcsolatban mondják, főként a fiatal kentaurok, akik még meg-megkóstolnak különböző gyümölcsöket, leveleket.

gazdag részeit képes megemésztetni. A megőrölt falatokat egy izmos, porcgyűrűkből álló cső időnkénti kitágulása, majd összehúzódása továbbítja az emésztőgyomorba, ahol az emésztés történik. Az emésztés a bélrendszerben folytatódik; ide szájadzanak a nagy járulékos mirigyek, mint a máj vagy a hasnyálmirigy. A bélrendszer utolsó szakasza a végbél.

A lófügegyümölcs durva rostjait a kentaurok nem tudják megemészteni, ez az ürülékkel távozik, amely külső megjelenését tekintve leginkább a távoli rokon lovakéra emlékeztet.

A kentaurok az ivari érettség elérésekor – ami korán, 3-4 éves korukban következik be – elvesztik a rágógyomor fogait, amelyek az emésztőrendszeren keresztül távoznak (erre utal az az ismert kentaurszólás is, hogy *régen kiszarta már a fogait* – idős egyedek jellemzésére használják). Az elhullott fogak helyére a lófügegyümölccsel felvett

lófügefurdancs petéiből kikelő, ún. *rágólárvák* ülnék, amelyek néhány hónap alatt 3-3,5cm méretűre is megnőnek (ábra), és a fogak helyén jól megkapaszkodnak. A rágólárváknak fontos szerepük van a lófügemagvak csírázóképességének kialakításában. A fiatal kentaurok rágógyomra a tápláló magvakat megőrli, a talajban esetleg elrothadt gyümölcsből származó vagy a lárvák nélküli rágógyomron keresztülhaladt és kiürített magvak csírázásra képtelenek. A csírázóképeség úgy alakul ki, hogy a lófügefurdancs lárvái, amelyek megtelepedés után egy pár

fogólábat és egy hosszú, csőszerű kitinképletet fejlesztenek, aktiválják a lófügemagokat (ábra). A gyomor rágómozdulatai közben a lárvák fogólábaikkal élénken hadonásznak, és igyekeznek egy-egy magot elkapni. Ha ez sikerül, a kitincsövet a mag szélesebb végén található mély vajatba helyezik. A kitincsből ezután egy igen aktív enzimet tartalmazó folyadékcseppet préselnek ki. Az enzim elbontja a lófügemag kemény héjlemezeit összetartó hánocsfonatot, miáltal a héjlemezek meglazulnak. A szabadba kerülő mag trágyázott talajba jutva gyorsan csírázni kezd, és mintegy két hét múlva már leveles növényke, 12 hónap múlva pedig termőre forduló lófügenövény lesz belőle.

Az idegrendszer

Az idegrendszer a szervezet összes szervének működését szabályozza, és az egyed viselkedését irányítja. Két részét különítjük el, éspedig a központi és a környéki idegrendszert. A központi idegrendszer részei az agyvelő, a gyomorvelő és a gerincvelő. A környéki idegrendszerhez tartoznak az idegek és az idegdúcok, de ide soroljuk még az autonóm vagy vegetatív idegrendszert is. Az agyvelőt, a gyomorvelőt és a gerincvelőt kemény és lágy burok veszi körül. Mind az agyvelői, mind a gyomorvelői idegek párosan futnak.

Az agyvelő szinte teljes egészében a gondolkodási funkciókat és a memóriát szolgálja, mert a gyomorvelő és a gerincvelő a testi funkciók szabályozására elegendő. Rendkívül nagy az agyvelő *memóriaterjedelme*; egy kentaur semmit sem felejt el, amit életében hallott vagy látott.

A szaporítószervek

Teljesen homológ struktúrák a lovak megfelelő szerveivel, tehát a hímeknél a herék, a prosztata és a pénisz; nőstényeknél a petefészek, a méh és a vagina a pérával. Két jellegzetes különbség található a szervek működésében. A hímek nemi tevékenységét egy speciális külső hormon szabályozza, és nemi aktivitásuk kizárólag e hormon hatására indul meg. Minél idősebbek, annál nagyobb mennyiségű hormon szükséges az aktiváláshoz.

A nőstények esetében hiányzik a ciklikus ivarzás. Gyakorlatilag egész életükben megtermékenyíthetők, bár a külső jegyek nagymértékben befolyásolják a csődörök vonzalmát, így ha fiatal korosztályok tagjai is rendelkezésre állnak, kizárólag ezekkel történik párosodás. Ezek hiányában azonban a kentaurok akár még 60-70 éves hölgyekkel is képesek párosodni. Ez is fontos eleme a kentaurpopuláció szabályozó mechanizmusainak.

Az egyedfejlődés

A méhen belüli fejlődés igen gyors, a fejlődési rendellenességek ritkák; a kis kentaur meglehetősen fejletten jön a világra; fél órán belül már lábra is áll, és anyját mindenhova követi.

Az anya kb. egy évig szoptat, azután a kis kentaurok áttérnek a növényi táplálékra. Kezdetben mindenféle gyümölcsöt, rügyeket fogyasztanak, de hamarosan a lófűge lesz egyetlen táplálékuk.

Az alsótest valamivel gyorsabban fejlődik, mint a felső, ezért olyan komikus kinézésűek a 3–4 éves példányok.¹⁰ A felső test teljes kifejlődése 10–12 évet is igénybe vesz, tehát átnyúlik a szaporodási perióduson is.

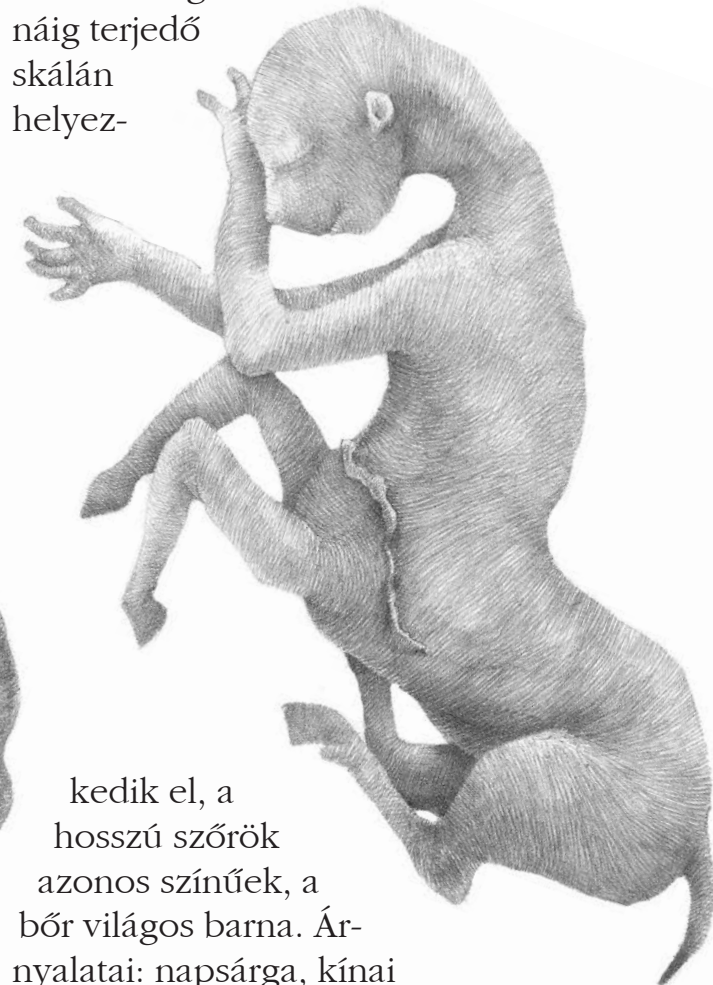
Talán itt érdemes a kentaurok színeit¹¹ ismertetni. A jellegek valamenyny színnél az alsótesten a legnyilvánvalóbbak. A felsőtesten a szőrzet egészen pihés; a bőrszín dominál. Napon a kentaurok is leburnulnak kissé.

Fekete a kentaur, ha mind a hosszú, mind a rövid szőrei feketék. Bőre fekete. Árnyalatai: koromfekete, bársonyfekete és a hollófekete.

Pej a kentaur, ha a hosszú szőrök és a lábvégek feketék, a rövid szőrök pedig a barna árnyalatai. A bőr világos-sötét barna. Változatok: világospej, avokádópej, gesztenyepej.

Sárga a kentaur, ha rövid szőrének színe a világostól a sötétbarnáig terjedő skálán helyez-

kedik el, a hosszú szőrök azonos színűek, a bőr világos barna. Árnyalatai: napsárga, kínai sárga, lófűgesárga¹² – ez utóbbit aranyszörűnek is nevezik.

Fakó színű kentaurról akkor beszélünk, ha a fedőszőrökből a vöröses, melegebb színkompo-

nens hiányzik, és ezért valóban fakó szín jön létre. A bőr palaszürke. Változatai: egérfakó, zsufafakó és kacagó gerle-fakó.

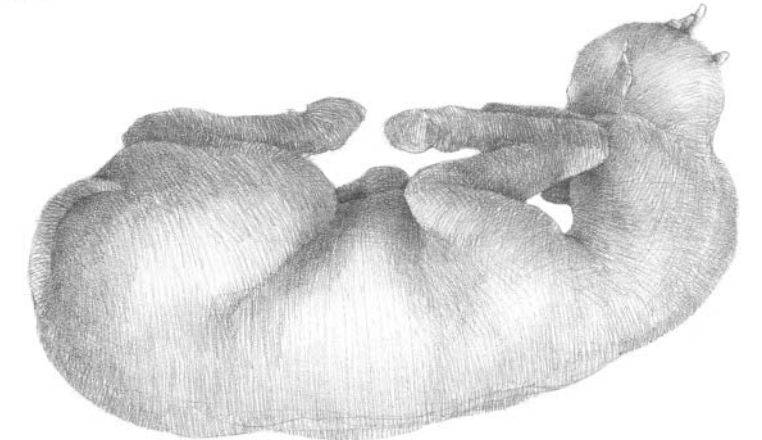
A *deres* szín is főszín. A fej és a lábvégek sötétebbek, a test világosabb, a színek keveréke egyenletes. Attól függően, hogy milyen alapszínű kentaur, szőrei között vannak *fehér szőrök*, árnyalatai alapján lehet vasderes (feketederes), pejderes és sárgaderes. A bőrszín az alapszínnel azonos.

Szürke. Az idős példányok mind beszürkülnek kb. 60–70 éves korukban. Fiatal egyedek között nem fordul elő.

Tarka a kentaur, ha testén a színes foltok változnak. Nagyon ritka.

Krémszínű a kentaur, ha bőrében és pataszarujaiban nincsen pigment, szőrei pedig fehér színűek.

Albinó az a kentaur, amelyiknek a szeme is vörös és a pigmentektől teljesen mentes. Igen-igen ritka.

¹⁰ Ilyenekre mondják a kentaurok: „nyakig ló gyerek”

¹¹ A kentaur színek nem pontosan követik az ismert lószíneket; lásd: Bodó Imre és Hecker Walter (szerk.) *A lótenyésztők kézikönyve*, Mezőgazda Kiadó, Bp. 1998.

¹² Ez különösen kedvelt szín; a kentaur anyák meséiben a kentaur hős mindig lófűgesárga.

IV. A kentaur ökológiája

A lófüge vagy fűnán

Az eperfafélék családjában, a *Ficus* nemzetséghez tartozó lófügefa (*Ficus equus*) száz évig is él és eléggé terebélyes, de alacsony; 3–3,5 méter magasra megnövő fa; a füge közeli rokona. Levelei szélesek, karéjozottak; virágainak – amelyeknek különösen erős, leginkább a hárséra emlékeztető illatuk van¹³ – megporzását a lófügefurdancs nőstényei végzik. Petéiket is ide rakják. A termés tulajdonképpen terméságazat, és fejlődése, alakjától és beltartalmától eltekintve nagyon hasonlít a rokon fügéhez.

A hosszúkás, 20–25 cm hosszú és 3,5–4 cm átmérőjű, néhány apró kemény magot tartalmazó gyümölcs a kentaurok egyetlen tápláléka. Gyorsan érlik, éretlenül krémfehér színe az érés során a különböző sárgászöld színárnyalatok egyike lesz.

A lófügeültetvény igen kellemes tartózkodási hely is, mert a növények meglehetősen sok vizet párologtatnak, hajnali órákban valóságos ködfelhő lepi el a lófügeerdőt. A fa egész évben hozza gyümölcsseit, amelyek igen nagy egyedi változatosságot mutatnak a színárnyalatok és az ízek tekintetében.

A kifejezetten édes íztől (vajsárga) az egészen sós (libazöld), enyhén keserű (sárgászöld, apró fekete pöttyökkel, keserűsége a pöttyök számával arányos, a kentaurok nagyon szeretik) és savanyú ízig (a sárgászöld gyümölcsön halványpi-

ros, márványos erezet látható, minél kifejezettebb, annál savanyúbb) szinte minden ízkombináció előfordul.¹⁴

A kentaurok válogatnak a gyümölcsök között, és keresik az új, ismeretlen ízeket.

Nagy ritkán előfordul, hogy a gyümölcs egészen kicsi marad, sötétlila színű lesz, és szinte elolvad a kentaurok szájában. Ezt a gyümölcsöt a felnőttek különös becsben tartják; fogyasztása vidám, elengedett lelkiállapotot idéz elő, s fokozza az agy aktivitását. Hatása egy hallucinogén alkaloidának a gyümölcsben történő felhalmozódásán alapszik.

Az egész növény tartalmaz különböző alkaloidákat, amelyek a növényevő állatok számára a lófügét ehetetlenné teszik,¹⁵ de a kentaurokat nem zavarják. Az ivaréretlen fiataloknak nem ajánlatos lila gyümölcsöt enniük, mert ha rágógyomrukba még nem ültek be a lófügefurdancs lárvái, akkor a lila lófüge fogyasztása sú-

¹³ A régi görögök egyes források szerint köhögés elleni teát készítettek belőle.

¹⁴ Nagyon ízletes a zöld alapon sárgás foltokat mutató olajos, sós gyümölcs; íze leginkább a jól fűszerezett parasztkolbászra emlékeztet.

¹⁵ Ezért nincsenek a kentauroknak táplálékkonkurensei.

lyos hascsikarással, hányingerrel és érzelmi lehangolódással jár.

Ha a rovar szűzpetéket rak a lófügevírágba, azokból hím rovarok kelnek ki, a gyümölcs lassan érik, és sötétkék lesz, magas szexuális hormontartalommal az ilyen gyümölcs neve *v'ag/ra* – a kentaur kiejtés szerint. A kék gyümölcsöt a hímek aktívan keresik.

A lófügefurdancs

A lófügedarázs vagy fűnánfurdancs (*Blastophaga equus carica*) a dipterák rendjébe tartozó rovar, rokona a méheknek, darazsaknak (ábra). Nőstényei mintegy 2 cm hosszúak, sárga-feketén csíkozottak, a hímek 7 cm hosszúak és csíkjaik levendulakékek. Szaporodása rokonaihoz hasonlóan a haplo/diploid genetikai rendszeren alapszik (lásd keretezett szöveg).

A lófügefurdancs petéiből a lárvák az érő gyümölcsben kelnek ki, abból egészen kis mennyiséget elfogyasztanak; többségük még az érés előtt átalakul, és a gyümölcsből eltávozik. Ezután a lófüge bőségesen termő virágporából táplálkozik többszöri vedlés után nyerik el végző, repülő formájukat. A nőstények akár 15–20 évig is élnek, a hímek élettartama mindössze 1–2 hét.

Azok a kései lárvák, amelyeket a kentaurok a gyümölccsel elfogyasztanak, a gyomorban *rágólárvákká* alakulnak, és ha a rágógyomor csontlécein vannak üres helyek, azokat elfoglalják.

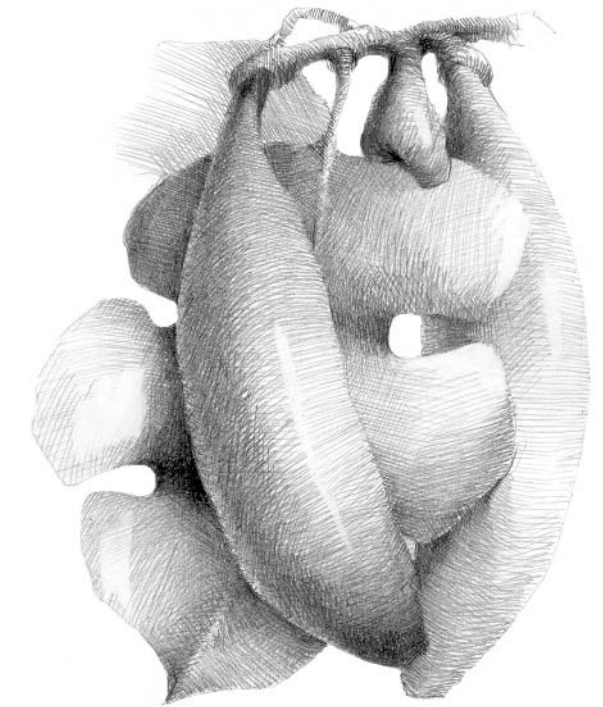
A nőstények diploidok, vagyis két sorozat kromoszómát hordoznak sejtjeikben, a hímek haploidok; sejtjeiknek csupán egyetlen kromoszómasorozatuk van. A megtermékenyítéskor a hímek igen nagy mennyiségű, akár több évtizedre is elegendő spermát juttatnak a nőstényekbe, amelyek azt a spermatároló kamráikban tárolják. Peterakáskor a nőstény képes szabályozni a spermiumoknak a petéhez jutását. Így rakhat megtermékenyített petéket, ezekből diploid nőstény rovarok lesznek. Rakhat szűz petéket is, ezekből a haploid hímek fejlődnek ki.

A kentaur, a lófüge és a lófügefurdancs szimbiózisa

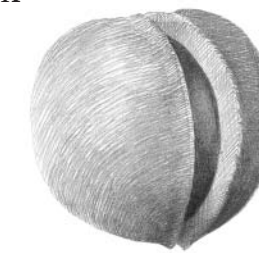
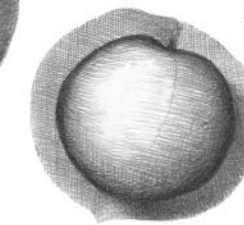
A kentaur–lófüge–darázs szaporodási mechanizmus jól összehangolt együttes populációszabályozási rendszert alkot, amelynek eredményeképpen a három faj teljesen stabil populációkat alkot, és nem fordulhat elő, hogy bármelyik túlszaporodik. A kentaurok szaporodása tehát teljes egészében életterük ökológiai lehetőségeinek van alárendelve.

A kentaurok elősegítik a lófüge csírázását és fejlődését, amely egyetlen táplálékuk, a lófügedarázs pedig mindkét faj szaporodását befolyásolja és maga is a lófügét fogyasztja. A különböző szabályozó hatásokat a túloldali ábrán tanulmányozhatjuk.

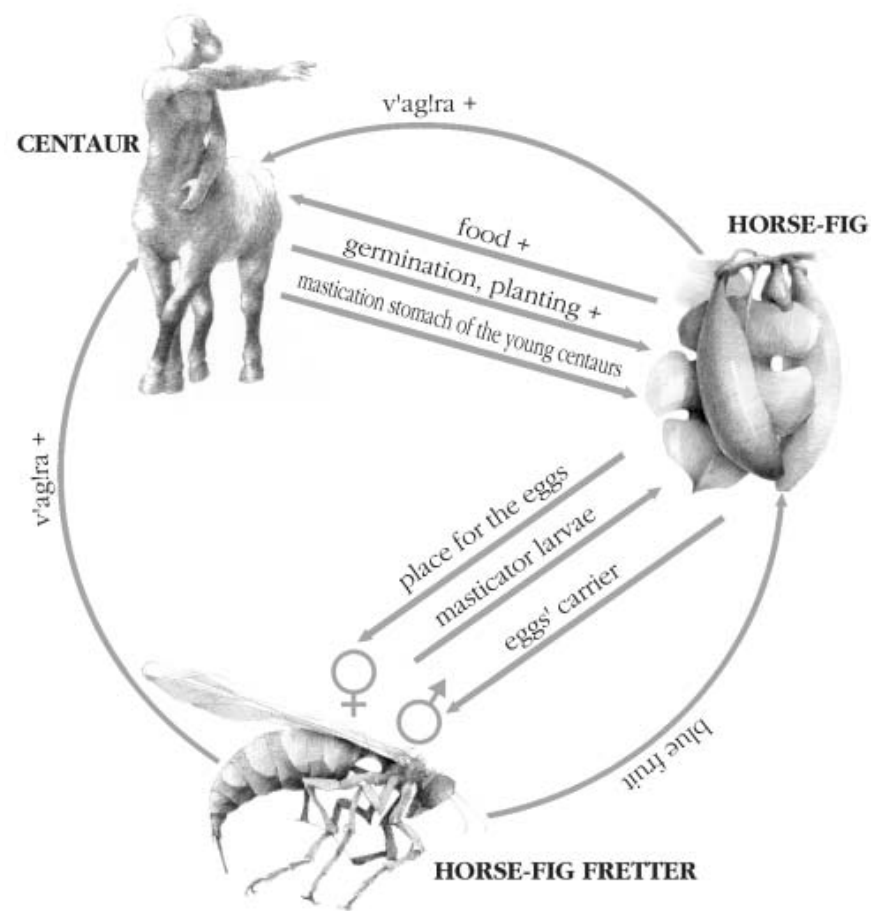
Még nem teljesen ismert a mechanizmus, de a nőstény darázsak valamiképpen érzékelik, ha a kentaur populáció létszáma nagyon alacsony, mert ilyenkor, bár még nagymennyiségű spermium is lehet a spermatartó kamráikban, mégis szűzpetéket raknak; így a hímek is megjelennek, serkentik a kék gyümölcs érését, és megindul a kentaurok szaporodása. Az egyik feltételezés szerint a fiatal kentaurok letördelek és megeszik a lófüge új oldalrügyeit, s ezzel gátolják az ágak bokrosodását. Ilyenkor a lófügeágak hosszúra növekednek, és a virágok kissé távolabb kerülnek egymástól. Ha kevés vagy nincsen fiatal kentaur, a „metszés” elmarad, és a bokrosabb ágakon a virágok közelebb

kerülnek egymáshoz. Ez lehet a szükséges jel a nőstény darázsak számára a szűzpeték lerakására.¹⁶ A szűzpeték elősegítik a kék gyümölcsök megjelenését, amelyek hormontartalmukkal kiváltják a kentaurok szaporodási kedvét, de ehhez az is szükséges, hogy a kék gyümölcsök érésére elegendő idő legyen, és a kék szín megjelenése előtt ne fogyasszák el azokat a kentaurok. Ha sok a kentaur, hiába raknak a nőstények szűzpetéket, a fokozott táplálékszükséglet arra kényszeríti a kentaurokat, hogy még sárgászöld állapotban elfogyasszák a gyümölcsöt, így a hím lófügefurdancsok megjelenése késik. Ha már minden nősténydarázs csak szűzpetéket rak, mert a hímek

¹⁶ Rovaretológiai vizsgálatok szerint a lófügedarázs nőstényei megjegyzik a két-két virág között naponta megtett átlagos repülési távolságot, és ha ez szignifikánsan megnő, akkor kezdik rakni a szűzpetéket.

tartós hiánya miatt a spermatartalékok elfogytak, akkor egyre nő a valószínűsége a kék gyümölcs megjelenésének valamilyen elhagyatott, a kentaurok által ritkábban látogatott helyen élő lófűgén, és így a hím furdancsok újra kialakulhatnak. Egyetlen kék gyümölcsben is elegendő szűzpete van ahhoz, hogy a belőlük kikelő hímek, akár az egész nőstény populációt megtermékenyítsék. Lényeges visszacsatolási köre a szabályozásnak a kék gyümölcs hatása és a kentaurok életkora közötti kapcsolat. Akár egyetlen *v'agra* elfogyasztása is megfelelően aktivál és párosodásra készítet egy fiatal, 4–12 éves hím kentaurt. Ha ez a korosztály vala-

miért kis létszámú, vagy hiányzik, akkor az idősebb hímek is aktiválódnak – akár 80 éves korukban is –, de ehhez tetemes mennyiséget kell a kék gyümölcsből elfogyasztaniok.

Bő lófűgetermés növeli a kék gyümölcs megjelenésének valószínűségét, és ezzel serkenti a kentaurok szaporodását. Ha gyorsan fogy a lófűge, mert sárgászölden megeszik, a szaporodási ciklus kitolódik. A lófűge kentaurok nélkül nem tud szaporodni, de a fűgefurdancs nélkül sem. A kentaur a furdancsok nélkül nem tudja csírázásra készíteni a magot. Tehát mindhárom faj élete a másik kettő létezésének függvénye.

V. A kentaur etológiája és a kentaur kultúra

Veleszületett viselkedési mintázatok

Elimináló viselkedésformák

Ismert, hogy a felnőtt kentaurok székle-
te csírázásra képes lófügemagokat tartal-
maz. Az elimináló viselkedésforma szo-
rosan kapcsolódott a lófügegondozási
viselkedéshez, és lényegében annak első
fázisát képezi. A kentaurok székelés előtt
lófügeültetésre alkalmas

területet keres-
nek, ott egy
alkalmas
bottal ki-
sebb
röt

göd-
ka-
parnak,
abba ürí-
tenek, majd a
belsőrgombócokat
földdel is betakarják,
és a kis ültetvényt vize-
letükkel jól megöntözik
(az apró lófüge növényke
látványa
a kentaurokból
általában erős vi-
zelési ingert vált

ki). A kentaur anatómiáját tekintve megle-
hetősen problematikusnak tűnhet
a vizelettel történő pontos célzás, a hím
kentaurok azonban megfelelő testfor-
dulattal és kezük célszerű használatával
megoldják a feladatot.
A nőtények a megöntözendő földdarab-
ka fölé guggolnak, és így végzik el e fon-
tos műveletet.

Az anyák gyermekeiket már egészen
korán a széklet eme biokertészeti kezelé-
sére szoktatják, jóval azelőtt, hogy a fiata-
lok székletében csírázásra képes magok
lennének. Tisztázatlan még, hogy az ürí-
téssel kapcsolatos viselkedésformákban
milyen szerepet játszanak az öröklött és a
tanult elemek.

Lófügegondozás

Az elimináló viselkedés és öntözés mellett egyéb gondozó magatartásformák is megfigyelhetők. A kentaurok rendszeresen átvizsgálják a lófügefákat, és gondosan eltávolítanak minden hernyót vagy levelet rágó rovar, ha ilyet a növényen észlelnek.

Élőhelyeiken az esősebb, tavaszi periódusban a lófüge gyors növekedésnek indul. Ezt megelőzően a kentaurok ültetvényeiket megtisztítják az egyéb növényektől, és később is rendszeresen gyomlálnak.

Ide sorolhatjuk a fiatal kentaurok már említett viselkedési mintáját, a lófügerügyek fogyasztását is, ami a lófüge ágrendszerének formáját és ezen keresztül a kentaurok szaporodását elindító kék gyümölcsök megjelenését befolyásolja.

Röffentő fütty

Egészen speciális hang, amelyet a fiatal kentaurok adnak, ha meglepődnek, vagy ha veszélyhelyzetbe kerülnek (kentaurok neve *klófütty!*). A hangot nem a felsőtestük hangadó szerveivel, hanem az alsó tüdőben lévő levegőnek a horrlyukakon történő hirtelen kipréselésével hozzák létre. Leginkább a disznóröfögésre emlékeztet, legalábbis az elején, de amint a tüdőbe elkezd beáramolni a levegő, füttyszerű hangba megy át. Egyszeri halás után összetéveszthetetlen.

Horkantó fütty

Ezt a hangot az anyakentaurok hallatják, válaszul a fiatalok röffentő füttyére. A hang a fejben képződik. Az orrlyukak kitágulnak és a levegő hirtelen beáramlása adja az alaphangot, amelyet minden egyedre jellemző, sajátos füttyjel kísér. A fiatal egyedek a horkantó fütty alapján nagy távolságból is képesek anyjukat azonosítani.

Darázsfbia

A kentaurok nem mutatnak különösebb félelmet más élőlények láttán, de kifejezetten viszolyognak az egyébként teljesen ártalmatlan, nagy, kék lófügefurdancs hímeiktől. Amikor a hímdarazsak megjelennek, a kentaurok nappalra elhagyják a lófügebokrokat és csak napnyugtával térnek vissza, amikor a kék darazsak lenyugodtak. Nincs elfogadott evolúciós magyarázata ennek a viselkedésnek.

Patagondozás

A kentaurok igen kényesek a patájukra, amelyet nagy gonddal ápolnak. A patát elsősorban annak nedvességtartalma teszi rugalmassá, ezért kiszáradásának megakadályozására nagy figyelmet kell fordítani.¹⁷ Ha nagyon száraz az idő, a pata szarutokja kiszáradhat, ilyenkor a kentaurok nedves agyaggal „becsapják” patáikat, hogy megint kellően rugalmasak legyenek.

¹⁷ Lásd: Bodó Imre és Hecker Walter (szerk.) *A lótenyésztők kézikönyve*, Mezőgazda Kiadó, 1998.

Tárgyfobia

Különös tulajdonságuk a kentauroknak, hogy igen erős, és az életkorral jelentősen növekedő fóbiájuk fejlődik ki a mesterségesen készített, megmunkált tárgyak vagy szerszámok iránt. Bár patáik lekerekítésére alkalmas köveket, vagy a lófügetelepítés során, gödörásáshoz botokat használnak, ezeket azonban nem, vagy alig munkálják meg, sohasem hordják magukkal és a tárgyak segítségével végzett műveleteket is szégyellni látszanak. Ha egy kentaur lófügét telepít, mindig elvonul a többiektől, hogy tevékenységét ne lássák. Bizonyos, hogy ez a szégyenérzet nem az eliminálás aktusának szól, mert teljesen természetesen ürítenek társaik jelenlétében, ha a hely lófüge telepítésére egyébként alkalmatlan.

Társas viselkedés

A kentaurok rendkívül szociális lények, de szocialitásuk az életkor előrehaladásával csökken. Fiatal kentaurokat anyjukkal együtt gyakran lehet megfigyelni nagyobb, 6–10-es csoportokban, különösen az anyák táplálkozása vagy szoptatás közben. Ezek az *anyai csoportok*. Idősebb egyedek is gyakran megállnak ilyen csoportok mellett, és valamennyi időre elvegyülnek közöttük, beszélgetnek, ölelgetik a kicsiket. Négyéves koruk után a kentaurok önállósodnak, és néhány évig a nap nagy részében *egyedül* járnak. Ekkor kezdődik intenzív nemi életük is, ha a lófüge kék periódusa ezt lehetővé teszi, de a párosodás a hosszabb udvarlóének

eldalolása után aránylag gyorsan, néhány perc alatt lezajlik, és a hímek a továbbiakban nem kísérgetik a nőtényeket. Ebben az életkorban a hímek egyébként is sokat vándorolnak, keresve a kék gyümölcsöket. Az ilyen életkorú nőtények is magányosak; az udvarló hímeket keresik. Akár szaporodtak, akár nem, tíz-tizenkét éves korukban mindkét nem tagjai vegyes *nevelőcsoportokba* tömörülnek. Egy-egy 4-6 tagú nevelőcsoportot idősebb, húsz-huszonöt éves felnőtt hím vagy nőtény vezet, és igen szoros kapcsolat alakul ki a csoport tagjai között. Kb. harmincéves korban a szociális szerkezet megint megváltozik, és a kentaurok egy 50-70 éves időszakban lépnek intenzív *párkapcsolatra*, amelyben a nem semmiféle szerepet nem játszik, tehát hím-hím, nőtény-nőtény és hím-nőtény kapcsolat egyaránt előfordul. Százéves kora körül a kentaur újra *magányos* lesz, de még gyakran csatlozik hasonló, vagy nem sokkal fiatalabb egyedekhez – időlegesen. A százhuszadik életév után ezek a kapcsolatok is megszűnnek; az idős példányok teljesen magányosak.

Agresszió

A kentaurok között a fizikai agresszió úgyszólván ismeretlen fogalom. Leginkább az emberekkel kapcsolatban használják az ilyen típusú agresszióra utaló kifejezéseket. Igen gyakori viszont a nevetéssel, lószerű röhögéssel tarkított verbális agresszió. A kentaurok egészen bonyolult, sértő kifejezésekkel képesek egymás elmekonstrukcióit kölcsönösen

illetni. A válogatott kifejezések mindig egy speciális horkantásban végződnek: @!!nyád! Az agresszió célpontja azonban sohasem a személyiség, hanem mindig annak egy-egy elképzelése, terve, eszméje. A verbális agresszió soha sem csaphat át fizikai agresszióba, amelynek viselkedési mintázatai a kentaur etogramból teljes egészében hiányoznak. Rendkívül fejlett a kentaurok humorérzéke is, szóviccekben utolérhetetlenek.¹⁸

Az agresszió fejletlensége azt is jelenti, hogy a kentauroknál formális rangsor gyakorlatilag nincsen. Dominanciát csak az elemekonstrukciók előállítása és értékelése során lehet megfigyelni. Minél bonyolultabb, elvontabb egy-egy személyes konstrukció, annál nagyobb a tulajdonost körülvevő tisztelet és udvarias megkülönböztetés. A kentaurok minden meglévő – bár igazán kevésnek mondható – agresszív szenvedélye ezért persze az elemekonstrukciók bírálatára összpontosul.

¹⁸ A favicceket is kedvelik és „patahumor”-ként emlegetik.

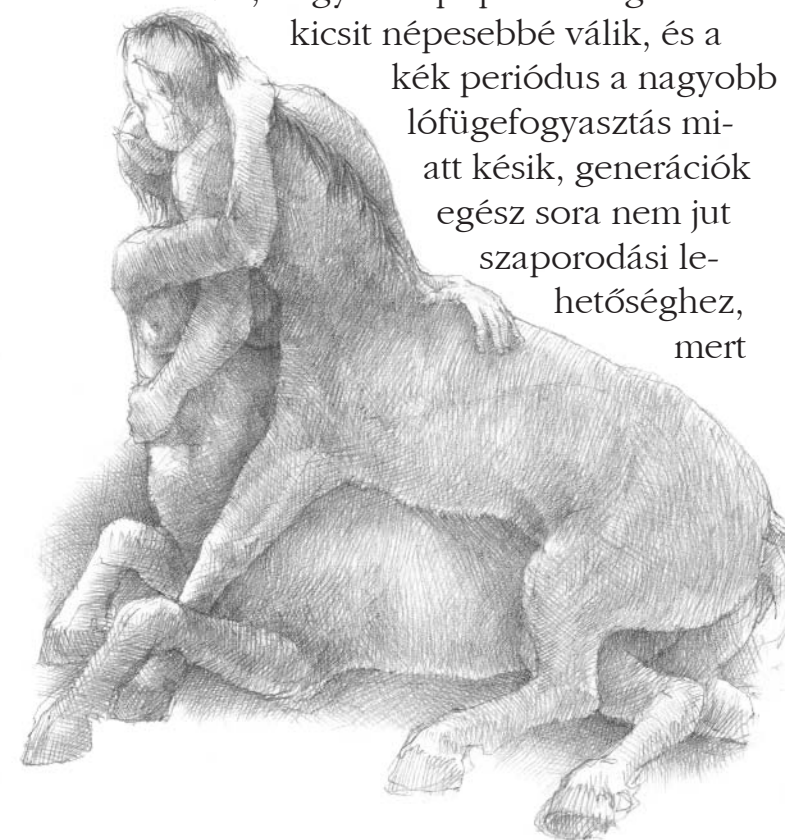

Párosodás és az erotikus viselkedés

A kentauroknál a szaporodással kapcsolatos viselkedésformák és a társak iránti szerelmes vonzódás teljesen elvált egymástól, noha a párosodási viselkedésben kimutatható a rövid ideig, mindössze néhány percig tartó vonzalom a *nemek* között. A párosodási viselkedést a *v'ag/ra* hormon váltja ki, és lezajlását a gyomorvelő szabályozza. A csődörök a megfelelő hormonszint hatása alatt először párosodásra invitáló nyerítő hangokat hallatnak, majd, ha a kancákat megpillantják, jelzik, hogy melyik hölgynek kívánnak énekelni és azzal magányos helyre vonulnak.

A hosszú, bonyolult ének elhangzása után megtörténik a rövid, erőteljes hágás, ami után a párok szétválnak. Jó kék lófűgetermés esetén, a csődörök egymás után többször is képesek más-más kancákkal párosodni, de a párosodási dalt természetesen azoknak is eléneklik, s így többórás szünetek iktatódnak két aktus közé. A kancák sokszor párosodnak egymás után több csődörrel¹⁹ is.

A szaporodási viselkedés mintázatai szigorúan nemhez kötöttek. A párosodás a lófűge rövid, mindössze egy hétig tartó, úgynevezett *kék periódusában* történik,²⁰ a túlrett kék gyümölcsöket a fiatal kentaurcsődörök intenzíven keresik.²¹ Előfordul, hogy ha a populáció egészen

kicsit népesebbé válik, és a kék periódus a nagyobb lófűgefogyasztás miatt késik, generációk egész sora nem jut szaporodási lehetőséghez, mert

¹⁹ „Olyan szép, hosszú éneke volt” – mondják ilyenkor hölgytársaiknak, magyarázatképpen.

²⁰ Vö.: a fiatal Picasso energikus „kék korszakával”.

²¹ Erre utal az a fiatal kentaurcsődörök között nagyon népszerű nótá is, amelynek kezdősora: *Holnapra talán, lesz már kék fűnán, és újra fűtyülök én.*

a kék lófűge a legintenzívebben a 4–12 éves csődörökre hat; magasabb életkorú egyedek csak a kék lófűge kivételes bősége idején szaporodnak.

A csődörök a 4–12 éves kancákat hágják meg, amelyek – ha nem éppen vemhesek – a párosodásra invitáló nyerítő hangokat és egyéb, az alsónyelven szóló kifejezéseket szívesen fogadják. Majd meghallgatván a bonyolult, hosszú udvarlási éneket, a csődöröket néhányszor megállják. A vemhesség 12 hónapos, egy csikó jön a világra; egy-egy kentaur kanca élete során általában kétszer ellik.

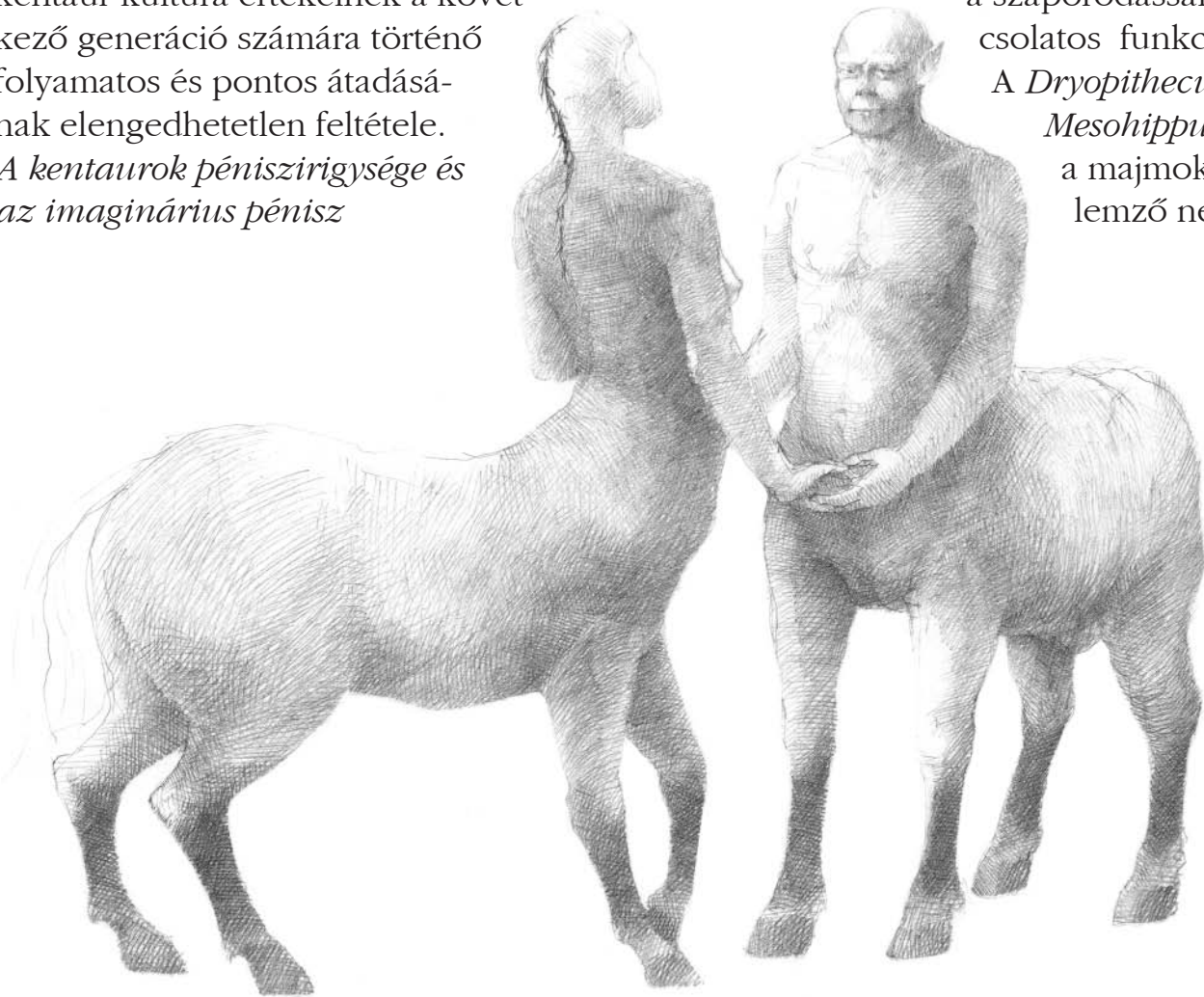
Az *erotikus viselkedés* különös, bár az ember hasonló viselkedésére sok szempontból emlékeztet. A kentaurok tartósnak mondható, *párkapcsolatban* eltöltött, sok évig is eltartó vonzódásán alapszik. Ez afféle szerelem, barátság, amelynek során csak az első erogénzónájuk aktiválódik (kívülről nézve ez a felső emlőket, a fejet és a felső has alján lévő szeméremdombot foglalja magában), amelyet a koponyában lévő agy szabályoz. A szerelmi kapcsolat kialakulásához nem kell *v'ag/ra*, nincs köze a szaporodáshoz, megtermékenyítéshez; ez kizárólag a kentaurok személyiségének vonzalmain alapszik.

A szerelmes kentaurok állandóan együtt járnak, sokat ölegetik, simogatják egymást, és mindenekelőtt szinte folyamatosan beszélgetnek. Az ölelés, simogatás intenzívebb szakaszaiban énekelnek, nyihognak és igyekeznek egymás szeméremdombjait, valamint a felső emlőket kezükkel taktilisen inge-

relni. Érdekes, hogy a partnerek neme ebben a vonzalomban semmiféle szerepet nem játszik, és a simogatások sohasem terjednek túl a felsőtest határain.

A kentaurok igen durva, illetlen és lealacsonyító dolognak tartanak egymás alsótesti nemi szerveit fogdosni.²²

Viselkedéskölögi vizsgálatok szerint, a kentaurok szociális szerveződése a magyarázata az erotikus viselkedés kialakulásának. Ez teszi lehetővé az idősebbekkel való tartós együttlétet, ami a kentaurok kultúra értékeinek a következő generáció számára történő folyamatos és pontos átadásának elengedhetetlen feltétele. *A kentaurok péniszirigysége és az imaginárius pénisz*

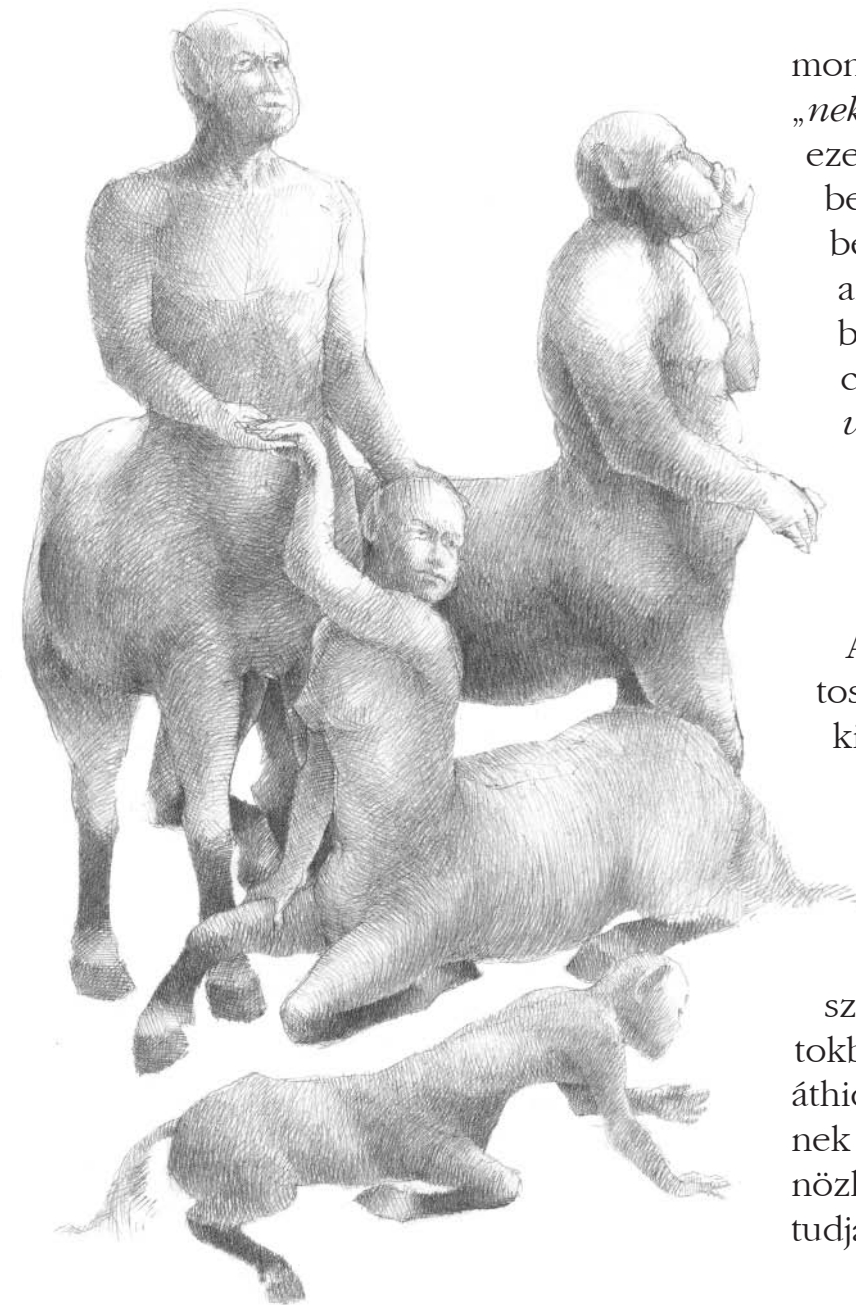

²² Kentaur anyáknál elfogadott az újszülöttek dörzsölgetése az alsó testen is; ilyenkor szokták hímnemű csikaiknak mondani nagy büszkén: „*milyen aranyos nagy lófüttyje van nekije*”

A kentaurok kultúra sok jelensége maradna megmagyarázatlanul, ha nem ejtenénk szót a kentaurok egyik szexuálpszichológiai jellegzetességéről. A kentauroknál a *péniszirigység* általános és erőteljes jelenség, amely nem korlátozódik a női nemre.²³ A kentaurok tájanatómia felületes ismeretei is mutatják, hogy a kentauroknak csupán a lovakéra hasonló ivarszervük van, az alsótesten. A csődöröknél itt található pénisz, amely a vizelést is szolgálja, csupán a *v'ag'ra* hormon hatása alatt merevedik, és végzi a szaporodással kapcsolatos funkcióit.

A *Dryopithecus* és *Mesohippus* őznek a majmokra jellemző nemi

²³ A legfontosabb tudnivalókat John Sturdyprick alpművéből, a *Comparative Sexual Psycho-Pathology of the Equids and Related Species* (manuscript) vettük.

szervből valahogyan nem jutott; ez a makromutáció-hibridizáció igen bonyolult folyamataiban ismeretlen okok miatt elsikkadt. A kentaurok felsőtestén lévő agy viszont, éppen a főemlős jellegzetességek és elvárások fő hordozója. Életének első periódusában ezért minden csikókentaurok keresni kezdi a felsőtestről elsikkadt péniszt. Az anyák, hogy átsegítsék gyermekeiket ezen a nehéz pszichodevelopmentális fázison, azt

mondják a leendő kis kancáknak, hogy „*neked is van, csak nem látszik.*” Ezért ezek később folyton egy olyan képzeletbeli, szakszóval *imaginárius*, péniszről beszélnek (kentaurok nyelven *ph^@sz*²⁴), ami képzeletük szerint a felsőhas aljában található, de befele nőtt. A leendő csődöröknél az anyák azt mondják „*ott van neked, csak lecsúszott,*”²⁵ a kicsik ezt az értelmezést úgy fordítják, mintha nekik is lenne egy imaginárius péniszük a felső has alsó részén, ami persze rendesen kifelé áll. Az imaginárius péniszekkel kapcsolatos szexuálpszichológiai képzetek igen kiterjedtek. Egyrészt minden kentauro dicsekszik a sajátjával és igyekszik annak nagyságát, keménységét, erejét és szép formáját méltatni, másrészt, sokszor becsmérően nyilatkozik a többiek e virtuális szervéről. A kentaurok kapcsolatokban valószínűleg éppen az okozott áthidalhatatlan problémát, hogy az embernek lehet, vagy párkapcsolatban kölcsönözhet, a kentauro pedig csak elképzelni tudja ezt a vágyott szervet.

²⁴ A szó közepén lévő „@” nyerítő hangot az imaginárius szerv hosszával arányosan lehet ismételni. Fiatal kentaurok a sok ismétléstől néha berekednek.

²⁵ Csak az anyák engedhetnek meg maguknak ilyen alsónyelvi ordenáréságot.

Ivadékgondozás

A kentaurok nagyon szeretik gyermekeiket, mindig hajlandóak egy kis simogatásra és mesére. Különösen szeretik gyermekeiket a fiatal anyák.²⁶ Gyakran látni este felé, amint lefekvés előtt illatos szénával csutakolják csikaikat. Fizikailag a kentaurok nem sokáig szorulnak gondozásra, védelemre, hiszen 3–4 éves korukra alsótestük már eléri a felnőtt méretet. Az első négy évben a kentaur nemigen hagyja el az anyja által behallható körzetet, és ez alatt az idő alatt tökéletesen elsajátítja az alsónyelvet.

A gondozás további formái a különböző szociális csoportokban történnek.

Kommunikáció

Ismereteink szerint a kentaurok igen bonyolult, kettős, valódi nyelvvel kommunikálnak. Az ember mellett a kentaur az egyetlen állatfaj a földön, amelyről ez elmondható.

²⁶ Ebből a szempontból a kentaurok teljesen olyanok, mint az állatok. Gyermekeiket mindenféle nemesebb nevelői megfontolás nélkül szeretik, csak azért, mert vannak, és mert olyanok, amilyenek. Jobbításuk, erkölcsi előmenetelük érdekében nem pofozzák, nem térdepeltetik kukoricára, és tüzes kályha tetejére sem helyezik őket. Ezt a furcsa, emberi szempontból nézve kulturálatlan, állati vonzalmat mi sem jellemzi jobban, hogy még nem fordult elő, hogy a fiatal kentaur anyja nehéz társadalmi helyzetére hivatkozva egy kukába dobta volna éppen megszületett gyermekét.

VI. A kentaur kultúra

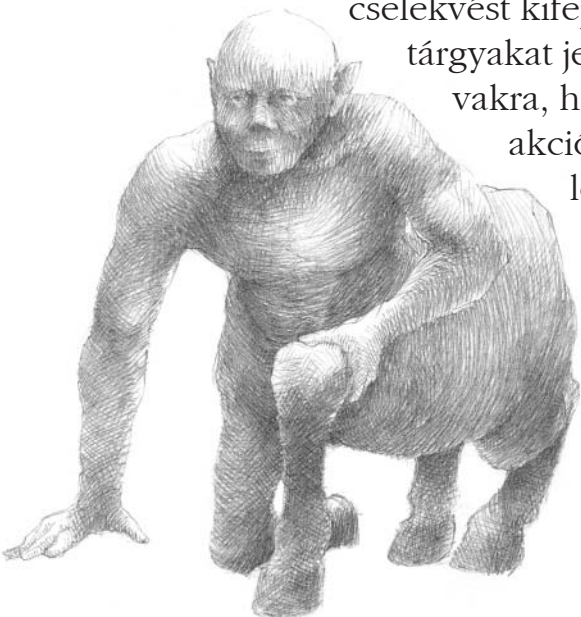
A kentaur nyelv, a horkális logika és az elmetopológia

Megkülönböztetünk alsó és felső nyelvet. Az alsó nyelv horkantásokból, nyerítések-ből és beszédhangokból álló vokalizáció, amely főként a kentaurok szaporodásával és táplálkozásával, a mindennapi élettel, a környezettel és bizonyos védekezési reakciókkal kapcsolatos. Az emberéhez hasonló, mintegy 120 fonéma mellett horkantó és nyerítő hangokat is ismerünk jelölésük $\wedge$, $@$, $!$, $'$.

A vokalizáció szerve egy különleges képződmény, amely a felső törzsben a szájnyílásból a felső tüdőhöz vezet, lényegében egy gyűrűs, porcokból álló cső, amelynek felső végén hangszálak és az ezeket mozgató izmok találhatók.

Az alsó nyelv igen egyszerű; a fonémákból összeállított szavak szótára mindössze néhány ezer szót tartalmaz. A szavak kisebb része differenciálatlan jelentésű, nem oszthatók egyértelműen

cselekvést kifejező vagy tárgyakat jelölő szavakra, hanem akciókat jelölnek, amelyekben a cselek-

vés és a tárgya nem különül el. Például a „gyerek” és a „növekszik” kifejezéseket egyetlen horkantás ($@/a$) jelöli. Már az alsó nyelvben megjelennek azonban a különböző kognitív dimenziók. Így a fiatal kentaurok pontosan meg tudják különböztetni a reális szituációkat a játékosaktól²⁷ és a meséktől.

A felső nyelv viszont rendkívül differenciált és a kogníció különböző imaginárius dimenziókkal bővül. Így például nemcsak az akciókban vagy leírásokban szerepelő igéket, főneveket, mellékneveket jelöli külön szó, hanem alkalmas arra, hogy a horkális logika modalitásainak logikai ítéleteit is tükrözze. A horkális logikát kentaur legendák szerint ősidőkben, egy $W!!@g^{\wedge}nStein$ nevű kentaur alapította meg. A horkális logika elemzése alapján eldönthető, hogy egy nyelvi kijelentés a tényeknek megfelel-e, továbbá hogy a beszélő érzelmileg milyen viszonyban áll azzal a dologgal, jelenséggel, amire a kijelentés vonatkozik, tehát kedveli vagy sem. Kiderül továbbá, hogy a kijelentés igaznak bizonyul-e a kentaurok által közösen elfogadott kulturális szabályrendszerben, de az is, hogy a beszélő esetleges saját egyéni szabályrendszeréhez illeszthető-e. Végül pedig az is eldönthető, hogy a kijelentés Istennek tetsző-e vagy nem.²⁸ A felső

²⁷ Szőlősi-Sebestyén András nyelvész szerint a játékdimenzió az elsődleges, csakúgy mint az embernél, és valószínűleg e dimenzió további differenciálódása hozta létre a felső nyelvben megjelenő horkális logikát.

nyelv lágyabb, dallamosabb, mint az alsó. Kétszázhuszonegy fonémáját ismerjük. Az ezekből alkotott szavak száma rendkívül nagy, mert a kentaurok igen sok *személyes szót* is alkalmaznak, amelynek jelentését csak saját maguk ismerik.²⁹ A teljes szótár nagysága a kentaurok szerint elvileg is meghatározhatatlan.

Egy-egy konkrét dolog jelölésére sok különböző szót használnak, hogy a horkális logika szabályainak megfelelően álláspontjukat a legszabatosabban kifejezhessék. A szavak nem rendelkeznek egyértelmű jelentéssel, a jelentés döntő meghatározója a hangok relatív magassága, amelyen az adott szót kiejtik, pontosabban „énekelik”. A hangmagasság a kentaurok érzelmi kommunikációjának eszköze, így bármely felső nyelvű közlés egyidejűleg tartalmaz racionálisnak tekinthető információt, valamint érzelmi hozzáállást, véleményt, vágyat, óhajt stb. A kentaurok érzelmi világa az emberénél sokkal differenciáltabbnak tűnik. A kentaurok nemcsak egymással, hanem más élőlényekkel, és ami egészen különös, elmekonstrukciókkal is kialakíthatnak mély érzelmi kapcsolatokat.

Az emberi nyelvhez hasonlóan a kentaur nyelv is nyitott, a fonémákból szabadon képezhetők a szavak és

²⁸ A horkális logika sok elemében hasonlít a sokkal primitívebb modális logikára, amelyben az aletikus, episztemikus és deontikus modalitás – némileg leegyszerűsítve – sorra annak vizsgálhatóságát jelenti, hogy az állítás a tényeknek megfelelő-e, a beszélő gondolatvilágához viszonyítva igaz-e és igaz-e egy szabályrendszerbe illesztve. Kiefer, F. *Jelentélmélet*, Corvina, 1999.

²⁹ Nagyon leegyszerűsítve valószínűleg arról lehet szó, hogy: „abból, hogy a formális szemantika alapegysége a kijelentés, következik, hogy a szójelentést ebben a leírási keretben a kijelentés jelentésének függvényében kell meghatározni.” Lásd: Kiefer, F.: *Jelentélmélet*, Corvina, 1999, 17. old.

a szavakból a mondatok, de nagyon eltérő a különbség a két rendszer, a két faj memóriakapacitásában megnyilvánuló eltérés miatt. Az emberi memória alig egymillió szót képes befogadni nyelvenként, míg a kentaurok memóriája ennek százszorosát is könnyen befogadja. Ezért, míg az emberi kultúrákban új szavak, új jelentések lassan, a generációk váltakozásának ütemében jönnek csak létre, addig a kentauroknál kisebb csoportok, sőt életük vége felé az egyes egyedek is új szavak százezreit hozzák létre, hogy gondolati konstrukcióikat pontosabban megfogalmazhassák. Az új szavak használata, ha az valóban szép konstrukcióhoz szükséges, gyorsan terjed. A kentaurok idejük nagy részét éppen a *szó- és jelentésegyeztetéssel* töltik. A már említett öreg kentaur (akit barátai röviden csak Steinnek hívtak) szerint: „*ha valamiről nem tudsz beszélni, akkor gondolkozzál róla, és amikor eszedbe jutott valami, mondd el*”.³⁰ Jellegzetessége még a kentaur nyelvhasználatnak a beszéd nagy sebessége. Az emberi fülnek úgy tűnik mintha a kentaurok folyamatosan hadarnának. A gyors beszéd az információátvitel sebességének növelését szolgálja.

A korai görögök, akik még érintkeztek a kentaurokkal, csak az alsó nyelvet voltak képesek megérteni; egyebek között ez a magyarázata annak, hogy agresszív, buja, vad lényeknek tartották a kentaurokat.³¹

³⁰ Ez, ugye, pontosan az ellenkezője annak, amit nekünk Wittgenstein ajánlott. Lásd: Wittgenstein, L.: *Logikai-filozófiai értekezés*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1992.

³¹ Az ún. „alsótesti humor” apró történeteit a kentaurok csak az alsó nyelven tudják vagy akarják kifejezni.

Az elmetopológia és az ideakonstrukció

A felső agy is beidegzi a mozgató- és érzékszerveket, de miután fő funkciója a gondolkodás, a bejövő idegi információkat leginkább az elmekonstrukciók készítésében hasznosítja.

A kentaur elme az absztrakt konstrukciókat mintegy „látja” is, egy bonyolult zenei gondolatot, nem primitív szeriális kifejtésben, a hangok lassú egymásutánjában élvez, mint az ember, hanem a teljes hanganyagot egyszerre átfogva, mintegy *egyidejűleg* hallva azt. Ugyanez vonatkozik pl. leírásokra is, egy bonyolult, elképzelt szerkezetet a maga egészében, egyszerre képesek felfogni, és ha bármilyen megjegyzésük akad, ahhoz nem szükséges a konstrukció elemeninek egyenként történő, lassú, szeriális átvizsgálása.

Könnyen belátható ennek az értelme, ha arra gondolunk, hogy egy regény vagy film élvezete közben az ember mindig a pillanatnyi szituáció, az éppen pergő jelek vagy az éppen olvasott sorok hatása alatt áll, pedig a film is, a regény is már régen teljesen készen van, minden megtörtént már, aminek meg kell benne történnie, az emberi elme mégsem képes az egész konstrukciót a maga teljességében, egyidejűleg felfogni, élvezni és értékelni.

A kentaurok környezetük ökológiai viszonyait, az állatok, növények kölcsönhatását is, mint egyetlen hatalmas dinamikus mintázatot fogják fel, és azonnal képesek egy akció, egy történés következményeit kispekulálni. A kentaurok ezért, ha megértenek valamit azt pillanatszerűen teszik.

A kentaur kognitív tudományokban *elmetopológiának* nevezik a konstrukciónak azt az átfogó elméletét, amellyel ezek az agyi jelenségek leírhatók.

Kentaur tudomány

A kentaur kultúra is a megismerésre sarkallja a személyiséget, de főként a belső világ, azaz az elme megismerésére. A legfontosabb számukra a *dinamikus elmekonstrukciók* alkotása a legkülönbözőbb tudományterületeken és a matematikában. A kentaurok sokféle ismeretüket, emléküket az elmetopológia segítségével folyamatosan különböző *konstrukciókba* rendezik, és kiemelkedő matematikai képességeik segítségével a legkülönbözőbb *elképzelt tudományos rendszereket* hozzák létre elméjükben.

A kentaurok is foglalkoznak biológiával,³² kémiával, ökológiával, pszichológiával, társadalomtudományokkal, mechanikával, atom- és hullámfizikával, kvantumelektrodinamikával, de nem mint kísérleti tudományokkal, hanem csak mint egy-egy matematikailag lehetséges világ törvényszerűségeivel. Így például a kentauroknak is vannak elméleteik az univerzum keletkezéséről, de annál sokkal előbbre tartanak, hogy azt mint egy háromdimenziós membránt, egy fali kárpithoz hasonló képződményt képzeljék

³² Kentaur kutatásokon alapuló evolúciós elméletet is kidolgoztak már. Lásd: Csányi, V.: *Evolúciós rendszerek: Az evolúció általános elmélete*, Gondolat, Budapest, 1988.

el egy hatdimenziós térben.³³ A legelterjedtebb teóriájuk szerint (kentaurok szak-kifejezéssel a !G!'U.T.) a tér is csupán egy matematikai konstrukció, amely megfelelő transzformációkkal zérusra redukálható a világegyenletben.

A kentaurok számára teljesen érdektelen az a kérdés, hogy a matematikai konstrukciónak van-e valamiféle relevanciája a külső világban. Számukra a lehetséges a konstrukciók belső szépsége és funkcionális zártsága a fontos.³⁴ Ennek illusztrációjául elmondunk néhány ismert esetet, amelyek a kentaurok gyakori elmekonstrukciós konferenciáin történtek.

Az elmekonstrukciós konferencia alkalmával a kentaurok összegyűlnek, valaki középre áll, és gyorsan elkezd mondani a saját tudományos konstrukciójának leírását, a lehető legtömörebben. Esetünkben egy zsufaszínű, középkorú kentaurok beszélt, és amennyire a gyors szövegből ki lehetett hámozni, egy univerzális, szántó, vető, betakarító, motoros gépet talált fel. Leírta a működési elvet, a teljes szerkezetet a legapróbb részletekig, még a tartalék alkatrészeket és a garancialevelet is beleértve. Nagyon érdekes volt a hallgatóság reakciója. Amikor kiderült, hogy a motort egy gyúlékony anyag apró, szabályozott robbantásai működtetik és a kiáramló gázok veszélyesek a gép kezelőjére és környezetére, a hallgatóság kuncogni kezdett. A szántást, vetést, aratást illetően

a teljesítményt firtató kérdések hangzottak el, és amikor a válaszból kitűnt, hogy annyi gabonát képes a szerkezetet irányító gépkezelő termelni, ami a saját szükségleteit 10,293 -szorosan is meghaladja és családja szükségleteit is 2572-szer, a kentaurokból dőlt a kacagás, még a jelenlévő idősebb bölcsek is vihorásztak.

Adatközlőink elmondták, hogy ez az elmetopológiai est a humoros, értelmetlen tudományos konstrukciónak van szentelve. Ezek csak az őket befogadó magasabb rendszertől függetlenül vizsgálva működőképesek, ezért teljesen értelmetlenek, és Isten akarata ellen valók. A zsufaszínű kentaurok jól ismert művelője volt ennek a szórakoztató, szatirikus műfajnak.³⁵ Bár néha annyira elveti a sulykot, hogy még a bölcsek sem tudják követni. Egy hasonló humoros konstrukciónak szánt konferencián például előállt azzal a konstrukcióval, amit ő „gátépítésnek és folyamszabályozásnak” nevezett. Amikor a végén kiderült, hogy némi energia termelése érdekében folyókat kell elterelni, erdőket, mezőket kell elpusztítani, a halak ívóhelyei megszűnnek, nagy iszapos tavak keletkeznek, amelyek idővel teljesen elrothadnak, és néha még a gátak is átszakadhatnak és elsodorhatják a gátépítők településeit, mindenki nagyon jól szórakozott. Azután előállt egy még elvontabb és még különösebb ötletével.

Kidolgozta az anyagok parányi részecskékből történő felépítésének elméletét. Különböző elemeket tételezett fel, amelyek kombinációi alkotják a világban található formákat és anyagokat. Az ele-

³⁵ Sokszor mondják is valamilyen humorosnak tűnő dologra: „Hát ez Zsufa!”.

mek legkisebb egységei a parányok. A legkisebb parányi részek még kisebbekből állanak, és nagy energia köti őket össze. Ezt mindenki tudta követni, bár a kötési energiák és a parányokban lévő „p” és „d” pályák közötti lehetséges összefüggésről vita alakult ki. Amikor azonban azt kezdte fejtegetni, hogy a parányokat különböző ravasz megoldásokkal fel lehet bontani, és akkora energiák szabadulnak fel, amelyek segítségével, akár egész Thesszália is elpusztítható, már nem tudott nevetni senki. Mi ebben a mulatságos? – kérdezték. Ez a rendszer önmagában is teljesen működésképtelen, hiszen esetleges előállítói már a bevezető kísérletek során megbetegednének vagy elpusztulnának. Nincsen olyan lehetséges világ, amelyben ez megépíthető lenne, még humoros oldalát sem lehet valamilyen képpen felfedezni – vonták le a következőt, és a megszágyenült szerzőt nem tapsolták meg. Hallgatott is sok hónapon keresztül.

Kentaurok művészete, ének és zene

A kentaurok semmiféle instrumentális művészetet – leszámítva a szent síp használatát – nem művelnek; valószínűleg a tárgyfóbiájuk miatt. Igen fejlettek azonban az egyéb művészeik. A dinamikus elmekonstrukciókat, legyenek azok tudományosak vagy egyebek, ugyanis a funkcionális szempontok mellett művészeti oldalról is értékelik. A nyelvi szépség, matematikai harmónia, az ellentétek kiegyensúlyozottsága, a fészkes komplexitás mélysége, a rejtett összefüggések diszkréciója, valamint a konstrukciók érzelmi hatása a legfontosabb bírálati szempontok.

Nagyon fejlett a mozgásművészetük is. Szinte minden kentaurok gyakorolja a sokezer éves *kentaurok-kefa* gyakorlatait, amelyek különböző testtartásokból, különleges horkantásokból és légzőgyakorlatokból tevődnek össze. Nagyon érdekes, hogy a kentaurok nem mutatják be egymásnak az esetleg általuk kitalált új kefagyakorlatot, hanem gyorsan elmondják, és a hallgató azonnal megtudja csinálni a hallottak alapján.

A kentaurok nagyon sokat mozognak, és különösen fiatal korukban szívesen vesznek részt csoportos táncokban, éneklésben és közösségi játékokban.

Tánc közben körbe-körbe szaladgálnak, ugranak, peckesen lépnek.³⁶

³⁶ Még anyjukkal járó gyerekkentaurok néha a felnőttek bosszantására olyan körtáncot járnak, amelyekhez apró tárgyakat használnak, ami súlyos illetlenség számukra. A tánc kör közepén áll egy kentaurogyerek és egy bothoz kötött laza indát mint ostort pattogtat, a körben táncolók pedig szájukba egy vékony pálcát illesztenek keresztbe, és az ostor pattogására időnként két hátsó lábukra állanak. Az

³³ E. A. Abott, 2000: *Flatland: A Romance of Many Dimensions*. A szöveg a „Gutenberg-project”-ben található meg a Világhálón: <http://promo.net/cgi-promo/pg/t9.cgi?entry=97> site-on

³⁴ Ez az oka annak, hogy a kentaurok nem estek a technológiai logika közismert csapdájába. Lásd: Ellul, J.: *The Technological Society*, Johnatan Cape, London, 1965.

A tánckörön kívül álló idősebb egyedek patáikkal ritmikusan dobolnak. Igen bonyolult ritmusképleteket használnak. Ilyen patadobolással kísérik közös énekeiket is, amelyek bonyolultak, többszólamúak és igen dallamosak. Nagyon fejlett a vers és a folytatásos regénymondás is.

A 3–4 éves, már majdnem felnőtt termetű kentaurok érdekes játéka a *R'!deo!*.³⁷ Ennél a játéknál is kört formálnak a résztvevők, de jó tágasat, majd néhányan egészen fiatal, egy-két hónapos kentauryereket vesznek a hátukra, azok jól megkapaszkodnak, de a „ló” igyekszik terhétől megszabadulni. Akinek sokáig sikerül fennmaradni, azt a végén megtapsolják.

Ugyancsak a 3–4 évesek játéka a „hajtas”. Hosszú ágat vonszolnak maguk után, amelyen kisebb kentauryerek ülnek, hogy nehezebb legyen és mindegyikük kezében vékony vessző, amivel az ágat vonszoló idősebbet „hajtják”, természetesen úgy, hogy testét a vessző sohasem érheti el.

Noha nem használnak ecsetet, vásznat, márványt, vésőt, a kentaurok örömeiket lelik a háromdimenziós, ún. *!ké^@brok* elmebéli alkotásában. Az alkotó apró részletekbe menően kidolgozza alkotását, amit elmesél hallgatóinak, akik ezt maguk is elképzelik, azután műélvezetüket, netán bosszankodásukat terjedelmes kritikákban fogalmazzák meg. A kentaur kultúrában gyakori jelenség, hogy a bí-

anyák, ha észreveszik ezt a szemérmetlen játékot, megintik gyermekeiket, és aznap este hosszan mesélnek a tárgyak ördögi tulajdonságairól.

³⁷ Magyarra fordítva: „*dobd le, az anyja istenit!*”

rálat és a kritikus nagyobb hírnévre tesz szert, mint maga a mű.

Az igazán fejlett művészeti ág a zene. A kentaurok rendkívül muzikális lények. Dalaikat alsó és felső nyelven is éneklik. Az alsó nyelven mindig pentaton skálán, a felső nyelven énekelt dalokra a 12 fokú skála a jellemző. Különösen aktív az éneklés, amikor a fiatal hím kentaurok kék lófügét esznek. Ilyenkor dalverseket is rendeznek, amelyeken 5-6 óráig szóló dalok is születnek, amelyeket egy idősebb egyedekből álló zsüri³⁸ bírál el, és a bírálatok szintén többórás dalokban fogalmazódnak meg. Érdekes ilyenkor a fiatal nőstény kentaurok viselkedése, amelyeknek más alkalmakkor szintén vannak énekversenyeik, de a hímek énekversenyein csak visszafogottan dudorásznak, és furcsa módon kizárólag a versenyzők dalai iránt mutatnak érdeklődést. A komplexebb, cifrább, hosszabb dalok éneklőit körülveszik és simogatják, így azok – a megfigyelések szerint – könnyebben jutnak nemi partnerhez. Ezt a nézetet erősítik meg a kékbálnákon végzett vizsgálatok is.³⁹ A bíráló zsüri tagjait messze elkerülik, pedig azok legtöbbször még a versenyzőknél is hosszabban dalolnak.⁴⁰

³⁸ A zsüri tagjaira a kék lófüge már alig hat.

³⁹ Lásd: D. Macdonald, 1985. *The Encyclopedia of Mammals*, 1. Allen and Unwin, London, pp. 229.

⁴⁰ Egyes andrológusok vizsgálatai szerint az ilyenkor énekelt dalok komplexitása és a hím nemi hormonnak a kentaurok vérében mért koncentrációja között szoros korreláció mutatható ki. A magasabb hormonszintet mutató egyedek dalai komplexebbek. Idősebb korban, amikor a kék lófüge fogyasztása már nem serkenti nagyon a nemi aktivitást, megnő a dalok hossza, komplexitásuk viszont csökken. Népzene kutatók szerint a kritikai dalok igazából repetitív kántálások, amelyekben a komplex dalok éneklőit pocskondiázzák sok-sok ismétléssel.

Bemutatunk itt egy daltöredéket, amelynek első három hangja hiányzott, de egy kompjuteres rekonstrukcióval sikerült újra megtalálni:⁴¹

Még két kottatöredék ismeretes, de ezek valódiságával kapcsolatban sok kétség merült fel. Egy francia gyűjtő birtokában lévő kotta állítólag úgy született, hogy görög pásztorok egy öreg kentaur délelőttjét lesték meg, és az általa énekelt dallamot rögzítették kecskebőrre.

Néhány jellegzetes taktus:⁴²

⁴¹ A kottarészletet 1815-ben találta Sir John Derbywinner lovásza a lord egyik görögországi birtokán, a lóistállóban. A lovász arra a kérdésre, hogy a lelet hogyan került oda, nem tudott érdemleges választ adni, és miután a londoni Royal Society kiküldött vizsgálóbizottságának Sir John is a szavát adta, hogy nem ő írta, egyértelmű lett a következtetés, hogy valóban egy ősi kentaur dal néhány taktusát sikerült megtalálni. Néhány évvel később sokan fűtyülték még a távoli Németországban is.

⁴² A zene kentaur eredetét kétségbe vonók két, vitán felül erős érveléssel rendelkeznek. Az egyik, hogy a görög pásztorok általában nem tudtak kottát írni, bár ezt a konkrét esetben még nem sikerült bizonyítani. A másik érv az, hogy a kentaurok köztudottan elmenekülnek minden turista közelebből, így valószínűtlen, hogy a pásztorok vagy a turisták a dallam lejegyzéséhez szükséges távolságra megtudták volna közelíteni a kentaurt. Ennek persze ellene szól, hogy egy igen öreg egyedről van szó, amelynek talán már nem volt olyan éles a hallása.

Végül a harmadik töredék:

Ekörül van a legtöbb vita. Egy ismert német gyűjtő állítja, hogy a birtokában lévő töredék egy csatára induló női kentaursapat harci zenéje. Ez több szempontból is vitatható; mint tudjuk, a kentaurok a feltételezésekkel ellentétben egyáltalán nem voltak harciasak, másrészt a zenei szöveg legfeljebb valamilyen alsó nyelven énekelt dal zenéje lehetett volna, márpedig az alsó nyelven többnyire csak az anyakentaurok daloltak.⁴³

A dalok mellett a kentaurok bonyolult zenei kompozíciókat is konstruálnak, ezek élvezete szintén az elmondással kapcsolatos. Az új művet, legyen az szimfónia vagy csak kisebb szonáta, az alkotó elmondja társainak, vagyis gyorsan felolvassa a képzeletbeli kottát. Amikor a végére ért, azok szinte pillanatok alatt meghallják az egészet egyben, és ha élvezték, bőven kifejtik véleményüket a szerzőnek, vagy ha nem, akkor még bővebben.

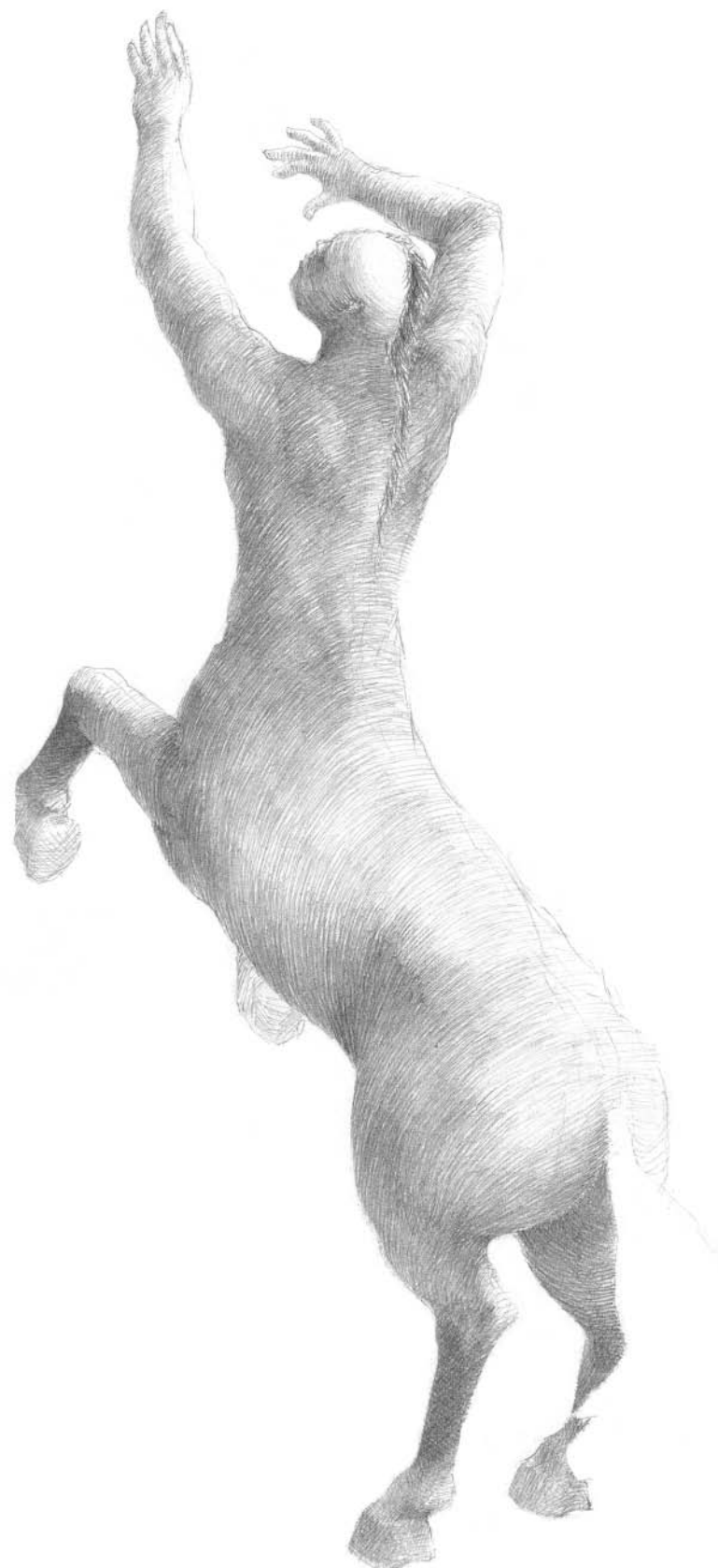
⁴³ Eva Nadai zenetörténész elmélete szerint viszont ez a zene a kentaurok sétakörözését vagy kűrözését kísérte (az eredeti szövegben walk-circle vagy walk-kűr), amit általában vacsora előtt végeztek, és éhes állapotban valóban elképzelhető a hajlam az agresszívabb motívumra. Érdekes hipotézist vetett fel Kovács Zsuzsa zeneesztéta. Szerinte az eredeti szövegben szerepelő második „k” néma; így valószínűleg „űrséta” a megfelelő fordítás. Az sem lehetetlen, hogy a zenei részlet egy extraterresztriális civilizáció és a kentaur kultúra találkozása alkalmából írott műből származik. Kétségtelenül szennázciószámba menne az ufókon érkezett kis zöld kentaurok nyomait megtalálni.

A kentaur társas élet

A fiatal kentaurokat az anyjuk neveli, és tanítja az alsó nyelv azon kifejezéseire, amelyek nem veleszületettek; kb. négy éves korukig. Minden kentaur nagy mesemondó, mert a mesék mondása és hallgatása a felnőtteknek is kedves elfoglaltságuk, de a legnagyobb mesterek ebben az anyák, akik igyekeznek kicsinyeiket a gazdag kentaur mesekincs legszebb darabjaival minél gyorsabban megismertetni. Az alábbiakban bemutatunk egy népszerű kentaurmesét:

*

Réges-régen, amikor a számok még nem váltak el a dolgoktól és ahhoz, hogy az elme a hármásra gondoljon, három egérkének kellett összefutnia, vagy három almának egymás mellé esnie; amikor még a számegyenes is egészen görbe volt és sok elágazás is idétlenkedett rajta, messze túl a gonosz, kódolt algoritmusokkal teli mocsarakon, de még az origón is túl, élt egy kentaursapat. A csapatban a legöregebb kentaurt Vénkentának nevezték, aki már régesrégen egyedüllévő volt, és már senki sem értette meg beszédét. Egyedül is élt egy kicsi lőfügeerdőben, már olyan öreg volt, hogy bottal járt, amit nagyon szégyellt, kentauremlékezet óta törtkitevőjű hatványokkal népesítette be elméjét, és egyre mélyebb rétegeibe ereszkedett a hasonló mintázatoknak. Korán reggel Mandelt, este meg bróth egy kicsit, de eléggé egyformán teltek napjai. Egyszer egy kicsi aranyszőrű kentaur, aki még három éves se volt, felkapaszkodott a dombra Vénkentához, és beszélgetni próbált vele. Az öreg azonban elmagyarázta neki a komplex számokat tartalmazó mátrixok törtkitevőkre emelésének szabályait Hilbert térben, szép új kifejezésekkel és sok, általa kigondolt egyszerűsítéssel. A kis

aranyszőrű nem értette, mert a mamája még csak a másodfokú egyenleteket mesélte el neki, azt is csak úgy hozzávetőlegesen. Minden más kis kentaur már sírva fakadt volna és hazatrappol a mamájához, de a kis aranyszőrű nem tágitott, folyton kérdezgetett, és még abban is segített, hogy Vénkenta megtalálja azokat a kerek sárga foltokkal tarkított, zöld lőfügeket, amelyek csúcsán piros pöttyök voltak, és ízük leginkább az enyhén füstölt homárral töltött szalonkáéra emlékeztetett, egészen enyhe, pörkölt pisztácia utóízzel – az öreg rajongott ezekért. Egy idő után az öreg Vénkenta szíve meglágyult, kimászott a törtkitevőjű hatványok közül és így szólt az aranyszőrűhöz:

– Semmi dolgom veled kicsi kis kentaur, mert az én elmém már teljes, és egészében átlátható. El is megyek gyönyörködni benne valahova, ahol végre teljesen egyedül lehetek, de utoljára még szeretnék enni egy aszúiban párolt szarvasgomba ízű lőfügét, amelynek az alján pici avokádókrémbe pácolt garnélarákra emlékeztető rész is van (az öreg egész életében bolondult a tenger gyümölcseiért); ha ilyen találsz nekem, akkor megajándékozlak valamivel. Menj és keress olyan lőfügét, amely narancssárga és kis szabálytalan rózsaszín foltocskákkal teli.

El is indult az aranyszőrű kentaur, és sok lőfügeerdőt bejárt, de sehogy sem akadt arra a fajtára, amit Vénkenta kívánt tőle. Egyszer aztán, amikor a sok kereséstől már nagyon elfáradt és bánatában sírva fakadt, arra repült egy Zulfikár nevű, öreg holló. – Miért sírsz, kicsi aranyszőrű kentaur? – kérdezte. A kicsi elpanaszolta a baját.

– Kár, kár, hogy így elcsavarogsz – károgett Zulfikár –, hiszen neked még anyád mellett a helyed, de ha megmondod nekem, hogy egy derékszögű háromszög két befogóján üldögélő két

négyszetholló, Pitha és Gorász, kinek az összegét engedi az átfogóra telepedni agresszió nélkül, akkor megmondom, hogy hol találsz ilyen lőfügét. Gondolkodott, gondolkodott a kis aranyszőrű, majd kivágta: csak a saját magukét! – Jól felettél – mondta a holló, és elmagyarázta, hogy a szemközi dombon a leanderbokrok között van egy elhagyatott lőfüge, amelyet már régesrégen nem látogatnak kentaurok, ezért bánatában mindenféle fiura ízű gyümölcsöket terem. Azok között van egyetlenegy narancssárga színű, kis szabálytalan rózsaszín foltokkal teli. Megörült erre a kicsi, meg se köszönte, ügetett máris a megadott irányba és megtalálta a keresett gyümölcsöt.

Boldogan vitte Vénkentához, aki már morgolódott, hogy elmenni se hagyják a kentaurt ezek a hülye kívánságok, de nagyon megörült, amikor a kis aranyszőrű megérkezett. Befalatozta szépen, lassan a narancssárga lőfügét a kis szabálytalan rózsaszín foltokkal, aztán megtörölte a száját. – Pont ilyennek képzeltem, – mondta – bár az avokádós rész lehetett volna egy árnyalatnyival borsosabb is. – No, kis aranyszőrű, megérdemled a jutalmat! Figyelj nagyon. Adok neked néhány varázslatos dolgot, amelyekkel egy egész világot is konstruálhatsz az elmédben, de nagyon vigyázz, nehogy egyszerre két dimenziónál többet engedj a világodba; abból nagyon nagy baj lesz, mivel még kevés a geometriai tudásod.

– Első ajándékom a pont. – Ezután elmagyarázta neki a pontot, ami tulajdonképpen nincs is, de ez az egyetlen hely a világon, ahol a kentaur megszabadulhat a gonosz dimenziófiókáktól. – Ha valaki egy pontban üldögél, mint a híres Pontkirály,⁴⁴ akkor végre teljesen magában van – mondta (már

⁴⁴ E. A. Abbott, *Síkföld*; Kozmosz Könyvek, Móra, 1982

nagyon szeretett volna ő is egyedül lenni). – De nagyon vigyázz, kicsi, nehogy beleragadj a pontba, mert azonnal leolvadnak a kiterjedéseid, és sohasem tudsz majd kiszabadulni. A pont mellé kapsz egy pont húzókat, és ha megkérsz egy dimenziófiókát, de csak egyetlenegy, akkor szép egyeneseket tudsz majd húzogatni, amelyekben azután az odaképzelt lényeknek fel, s alá lehet szaladgálniuk. – Végül adott neki egy vonaltolót is, amivel a vonalakat egy második dimenziófióka segítségével gyönyörű szép síkokká lehet varázsolni. – Ha ügyes vagy, megteremtheted Síkföldet és belévarázsolhatsz mindenféle kétdimenziós lényeket, köröket, háromszögeket, négyszögeket, de még trapezoidokat, sőt ellipsziseket is. – Az aranyszőrű kicsi kentaur megköszönte szépen az ajándékokat, és elszaladt.

– Vigyázz a dimenziókra! – kiabált még utána Vénkenta.

A kis aranyszőrű nagyon örült; még aznap délután keresett egy dimenziófiókát, és ketten a pont húzókat egy szép hosszú egyenes világot csináltak. Hetekig eljátszott ezzel a kicsi, mindenféle egydimenziós lényeket gondolt ki, még genetikai algoritmusokat is elképzelt, amelyek szaporodni is tudtak, meg mutálni, bár ezeket a mutálatásokat nem nagyon szerette. Egyik nap, amikor az egydimenziós világában gyönyörködött, odasiindörgött két másik dimenziófióka és kérlelni kezdték, hogy adja már oda a vonalhúzókat, hadd játszanak ők is. Hogyisne – mondta az aranyhajú. Egyszerre két fióka nem foghatja – emlékezett Vénkenta intelmeire és elzavarta az egyiket, a másikkal pedig egy hatalmas, végeláthatatlan síkot húztak az előző vonalvilágból. Kezdetben ez a világ nagyon üres volt, de a kis aranyszőrű gyorsan betelepítette körökkel, háromszögekkel és mindenféle alakú, értelmes kétdimenziós lényekkel. Ezek a lények éltek a maguk életét, s a kis kentaur mindennap megetette őket. A köröknek rövid körüveket szórt, a háromszögeknek és négyszögeknek aprószöget,

amit azok gyorsan felfaltak, és a körök meghíztak, a háromszögek négyszögekké, a négyszögek pedig ötszöggé alakultak. Sokat szórakozott azon, hogy a síkvilágba beledugta az egyik ujját, és akkor a síkföld lakói azt hitték, hogy egy újabb lakó, egy kicsit egyenetlen kör született, és nagyon csodálkoztak, amikor a körlakó hirtelen, mintegy varázsiúttal eltűnt a világukból, mert a kis kentaur kihúzta a síkból az ujját.

Amint így játszadozott a magateremtette világgal, nem hagyták békén a dimenziófiókák. Ott ögyelegtek és biztatták, hogy legalább egy pontot helyezzen Síkföld fölé, és csak egy picit adja oda a pont húzót meg a vonaltolót; meglátja, milyen érdekes dolgok születnek. Egyszer egy délután elálmosodott, elaludt, és arra ébredt, hogy a gonosz fiókák nagyban húzogatják a pontokat, tologatják a vonalakat, s mire észbe kapott, Síkföldje felett ott terpeszkedett egy hatalmas, döllyfős harmadik dimenzió.

– Mától kezdve én vagyok ura a világodnak és a nyamvadt sík alakzataid helyett háromdimenziós testek fogják azt lakni! – mondta. – És ha egy kis eszed van, akkor a testeket odakint is megformáld – mondta vigyorogva. Szegény kis kentaur nagyon elkeseredett, mert szerette Síkföld lakóit.

– Csipiszt neked, nem fogok én tárgyakat készíteni, hiszen az Isten akarata ellen való! – válaszolta a csúf harmadik dimenzió. Sajnos azonban a gonosz harmadik dimenzió így is rengeteg bajt és kavargást okozott Síkföldön. Szegény sikteremtmények világába berobogtak a testek, és kavargást, zűrzavart okoztak azzal, hogy síkbéli vetületük hol megjelent, hol eltűnt és felborította a síkbéli életet.

Volt ott egy nagyon okos kör is, amelyet a kis aranyszőrű teremtett, és azt a maga színére, aranyárgára színezte (bár a színeket a síklakók nem érzékelték, minden síklakó színes volt, mert a színek mint rejtett tulajdonságok egészen jól látszottak felülről), és ez a kör addig törte a fejét (ez

a belsejében volt persze neki), amíg kispekulálta, hogy a rejtélyes jelenségeket csak úgy lehet megmagyarázni, ha a kör feltételezi, hogy létezik még egy dimenzió, annak minden következményével együtt. Amikor ezt elmesélte a többieknek, hirtelen mindenki rájött, hogy az ő Teremtőjük (az aranyszőrű kis kentaur) csak olyasvalaki lehetett, aki három vagy esetleg a még több dimenzióban képes sétálgatni. Egyszeriben minden síkföldi nagyon szeretett volna bepillantani, akárcsak egy rövid időre is, a harmadik dimenzióba. A dimenziófiókák hangosan vihorásztak, és a háromdimenziós testekhez dőltek a kacagástól. – Még hogy egy síkföldinek bepillantani!... – mondták gúnyosan, és egymás térdét csapkodták gonosz örömeikben.

Szegény aranyszőrű kis kentaur nagyon elszomorodott. Nem fogadott szót Vénkentának, és most itt áll megfelelő geometriai ismeretek nélkül a sok siránkozó sík teremtményével, és nem tudja, mit csináljon, hogyan segítsen rajtuk. Ő maga is sírva fakadt.

Éppen arra járt egy fiatal bölcs, aki megsimogatta a kis kentaurt, és kikérdezte, miért sír. Az szépen sorjában mindent elmesélt. – Látod, látod, így jár, aki nem figyel – mondta a bölcs. No, de ne sírjál, Escher manó tud rajtad segíteni.

– Hát az kicsoda? – kérdezte a kis kentaur.

– Escher manó egy öreg, aki még a dimenziófiókáknál is idősebb, állítólag Téranyónak a zabigyereke, de olyan varázslatos erővel bír, hogy még arra is képes, hogy sík lényeket átvezessen a harmadik dimenzióba, ha úgy tartja kedve. Ő egészen biztosan tudna rajtad segíteni.

– Hogy találom meg őt? – kérdezte a kis kentaur.

– Hát ez bizony nem lesz könnyű! – mondta a bölcs. – Térszemléletet kell szerezned, s ha azt felteszed, azonnal megpillantod őt, valahol az elmédben.

– Hol kapok olyat?

– Sok, sok geometriát kell összeszedned, meg kell szelídítened a dimenziófiókákat, és akkor valahogy összejön.

– Segítesz?

– Hát valójában nem ez lenne a dolgom, de mert olyan szépen kisegítetted vénkentát, aki egykor a tanítóm volt, én is segítek neked. – És attól fogva az aranyhajú kis kentaur és a bölcs elválaszthatatlanok lettek, és folyton Euklidészről, a két Bolyairól, Gaussról és a geometriáról beszélgettek.

Egyik nap a kis kentaur így szólt:

– Valami gyanúsít érzek ott a topológiai ismereteim táján, lehet, hogy ez már a térszemlélet?

– A legjobb, ha először az egyik lelki szemed behunyod, mert az közömbösíti egy picit a dimenziók sztereóhatását – tanácsolta a bölcs.

És ekkor a kis aranyhajú kentaur tényleg megpillantotta elméjében Escher manót, amint egy nagy ecsettel és egy íveg tussal a kezében egy Moebius-szalagon ülve lóbálta a lábát. Illendően köszöntötte: Jó napot kívánok, Térápó!

– Szerencséd, hogy Térápónak szólítottál – válaszolta az –, mert nagyon rihellem azokat, akik leragadnak a két dimenzióban.

– Pedig sajnos nekem is éppen az a bajom... – mondta a kis kentaur. – Kérlek, segíts már nekem néhány síkföldi személyt kivezetni a magasabb dimenziókba!

– No jó, most az egyszer... – mondta Escher manó és ecsetjével elkezdte festegetni a síklényeket. Azok meg észre sem vették, de egyszerre csak kiemelkedtek a síkból és megpillantották síkföldet felülről. Volt nagy csodálkozás és nagy vigasság!

A kis kentaur is boldogan kacagott. – Van már térszemléletem! – kiabálta.

– Itt a vége, trapp el vele.

A párosodásra váró vagy azzal töltött évek után a fiatal kentaur csatlakozik egy-egy nevelőhöz. Ezek felnőtt, 20–25 éves egyedek, amelyek szoros érzelmi, erotikus viszonyt alakítanak ki tanítványaikkal és bevezetik őket a felső nyelv rejtelseibe. A nevelők hímek és nőstények is lehetnek, és rendszerint 4–6 fiatal kentaurral foglalkoznak egyszerre. A nevelők tanítják meg mindazt, ami az egész faj kultúrájában közös.

A kentaurok kitűnő megfigyelők és környezetük állat- és növényvilágát jól ismerik, ismereteiket minden generációban bővítik, és a nevelőkön keresztül a következő generációnak tovább is adják. Ezeket az ismereteket a kevés kivételtől eltekintve kizárólag a saját természetes szépségük és komplexitásuk miatt kedvelik, soha nem gondolnak arra, hogy az ismeretek alapján a környezetet meg lehetne vagy kellene változtatni. A környezet oktan manipulációja a kentaur felfogás szerint Isten akaratának mond elment, és ilyet a kentaurok sohasem tennének.

A kentaurok memóriája lehetővé teszi, hogy egyes egyedek, akik a történelemtudományoknak szentelik magukat, fejből megtanulják az egész kentaur történelmet, és kívánságra felmondják annak bármely részletét. Az ilyen történelemrajongó kentaurok egész életükben nevelők maradnak, és sohasem érik el a bölcssek teljesítményeit.

A kentaur történelem persze nem nagy királyok tetteiről vagy háborúkról szól, mert ilyenek a kentaur történelemben nem voltak, hanem az elmekonstrukcióban, zeneszerzésben és tudományokban jelentős eredményeket elért kentaur személyekről és eredményeikről, a matematika híresebb tételeinek keletkezéséről. Ugyancsak fontos

része a történelemnek, hogy a kentaur számláshelyeken milyen ökológiai változások következtek be az utolsó néhány ezer évben. A kentaur történészek az egyes egyedek származását is számon tartják, mégpedig kizárólag anyai ágon. A történészek így bárki kívánságára sok száz generációra visszamenőleg el tudják mondani őseinek sorozatát.

A fiatalok tanítása a kentaur memória rendkívüli fejlettsége ellenére legalább húsz évig tart, mert a kentaur kultúra rendkívül gazdag.

Harmincegynéhány éves kora után a kentaur idősebb, 50–70 éves tanítót választ. A tanító már csak egyetlen tanítvánnyal foglalkozik, igen szoros érzelmi és erotikus párkapcsolatban és tanítványát az elmekonstrukció, az elmetopológia és a kentaur nyelv fejlesztésének titkaira tanítja. Ez is mintegy húsz évet vesz igénybe. A hosszú idő alatt a párkapcsolat megkopik, a tanító magára marad, a tanítvány pedig maga is tanító lesz, és fiatal tanítványával alakítja ki újabb párkapcsolatát.

A száz év körüli kentauroknak már nincsenek tanítványaik; bölcsseknek nevezik őket. Magányosan vándorolnak és más bölcssekkel beszélgetnek.

Ritkábban, de beszélnek a tanítókkal és tanítványaikkal is. Ezek a beszélgetések az ún. meghallgatások, amelyek során a csekély számú résztvevő sem vitával, sem kérdések feltevésével nem zavarja a bölcsset, aki elmondja gondolati konstrukcióit. Ezek az idők a kentaur mentális tevékenységének legaktívabb évei. Egy-egy idősebb, híres bölcshez sok száz kilométeres távolságból is eltrappolnak a fiatalabbak és a tanítók.

Végül, amikor a nyelvfejlesztésben és a dinamikus gondolati rendszerek kimunkálásában az egyéni eredmények már jelentősen eltérnek a közösen ismert elmekonstrukcióktól, a kentaur abba az állapotba jut, ami a kentaurok szerint az ellentmondásmentes, teljes megvilágosodás kegyelmi állapota. Ezek a kentaurok az „egyedüllévők”. Az ilyen bölcsset a horkális logika elemzése alapján, nagyon leegyszerűsítve így lehet jellemezni:

A teljesen egyedüllévő, aki elméjében új, működő, zárt világkonstrukciót hoz létre, amelyben gyönyörködik, és ez a saját elmerendszerében jól értelmezhető, de csak lazán kapcsolódik a kentaur kultúra közös szabályaihoz, mégis reális, összetett és szép elmevalóság, Isten akarata szerint való.

Ezt a kentaurok a közös felső nyelven úgy fejezik ki, hogy @top@/!^cfus!, míg az alsó nyelven @ne/tene, ami azt is jelenti, hogy „hagyd békén a tiszteletre méltó, egyedüllévő, bölcs öreg urat/asszonyt”, az, hogy úrról vagy asszonyról van-e szó, azt a középső nyelvi hang a „/” magassága jelzi. Uraknál ezt mély hangon, asszonyoknál magas hangon nyelnek. Ez az állapot általában a százhuszadik életév után kezdődik, és többnyire húsz-huszonöt évig, a kentaur haláláig tart.

A kentaurok halála

A kentaurok, mint ismert, nem szeretnek tárgyakkal foglalkozni, és mivel a halott kentaur mintegy tárgyasul, rendkívül lealacsonyítónak számítana a kentaur társadalomban, ha a halott testtel bármit kéne csinálni. Ezért az *egyedüllévő*, halálát érezvén közeledni, elvonul egy lakatlan, távoli helyre, és némi magányos meditálás után ott hal meg. Vitattott, hogy a halál közelségét érzik meg az egyedüllévő kentaurok, vagy szabad elhatározásukból valamiképpen szabályozni képesek annak eljövételét. Miután nem csinálnak belőle túlságosan nagy ügyet, meséik, legendáik nem tartalmaznak erre való utalásokat. Amint a kentaur nyelvnél kifejtettük, az öregedő példányok egyre inkább elveszítik szociális kapcsolataikat, mert elmekonstrukcióik az absztrakció olyan magas fokára kerülnek, amelyet rajtuk kívül senki sem ért meg. Az ilyen elmagányosodott példányok hálnak meg az idő eljövetelekor.

A kentaur orvoslás

A kentaurok általában igen egészségesek, és a kis populációsűrűség miatt a járványok is ritkák. A mégis előforduló betegségek – ilyen például a kentauringfluenza, amelyet az *Orthomyxoviridae* család *Influenza-A* típusához tartozó *equi-1* és *equi-2* altípusú vírusok idéznek elő vagy a fertőző arteritis, amelyet a *Togaviridae* családba tartozó vírus, illetve a kentaurok fertőző kevésvérűsége, amelyet a *Retroviridae* család *Lentivirinae* alcsalád-

jába tartozó vírus okoz – gyógyítására a kentaurok általában különleges gyógynövényeket alkalmaznak, és egész életük során igyekeznek fejleszteni ebbéli tudásukat. Az árnika, a fekete nadálytő, a különböző zsályafélék, a levendula, kamilla, rozmaring, pettyegetett tüdőfű, az aloé veronica és a yucca⁴⁵ bimbója mindennapos a kentaurok réti patikájában. Egy átlagos kentaur néhány ezer gyógynövényt ismer, de vannak füvesasszonyaik, akik több tízezer növény különleges gyógyhatásáról tudnak, és akikhez a nehezebb esetekben fordulni lehet. Érdekes, hogy a ritkán előforduló, rendellenes pszichés jelenségek kezelését férfiak végzik – általában analízissel vagy beszédterápiával –, ezeket a különleges képességű egyedeket nevezik *beszédesuraknak*.

A kentaurok az orvoslás tárgykörébe sorolják az álomfejtést is. A kentaurok, bár napi 3-4 óra (állva történő) alvással

is beérik, igen színes, változatos álmokat álmodnak, amelyekre felébredés után jól emlékeznek. Az egyszerűbb álmokat mindenki jól tudja értelmezni, de a bonyolultabb elmekonstrukciókkal kapcsolatos álmok időnként nehéz diónak bizonyulnak számukra, és sokszor a csak majdhogynem hivatásos álomfejtők az *álmosasszonyok* segítségére szorulnak.

Az álmosasszonyok különleges, csak általuk ismert, pszichoaktív növények leveleit rágcsáltatják a hozzájuk fordulókkal, majd páciens és álomfejtő egymást átölelve álomba merül, és sikeres altatás esetén újraálmodják a megfejtetlen álmot, amelynek értelmezésében az álmosasszony azután a segítségükre van. A kentaurok szerint az álmok nem tudatos elmekonstrukciók, és értelmezésük sokszor segíthet annak, aki éber állapotban konstrukcióinak építésében valamilyen problémával küszködik.

és képesek voltak betegségeiket pusztá akaratukkal meggyógyítani. Érthető, hogy az aukák akár életüket is áldozták a por néhány töredék unciányi mennyiségeért. Sok száz teherhordó láma és indián indult el az egész amerikai kontinenst átszelő, majd a Bering-szoroson keresztül Ázsiába vezető úton és a sok viszontagság után alig egy-két indián érkezett meg, rendszerint a lámák nélkül, féltarisznyányi yuccabimbóval a kentaurokhoz. Hamar indultak is vissza háromnegyed zsebnyi lila gyümölcscsel, ami persze a hosszú úton megszáradt és örleményéből készült a híres „lila örömök” pora.

Az idő fogalma és a személyes kultúrák

Nagyon nehéz felfogni a kentaur kultúra jelenségeit a kentaur időfogalom ismerete nélkül. A kentaurok polikróniás időfogalmat használnak, azaz úgy gondolják, hogy az abszolút időnek nincs semmi értelme, de a különböző rendszerekhez sajátidők rendelhetők. Így a nap vagy a holdhónap a bolygó és a hold sajátideje, de sajátideje van a lőfügének is a kicsírázástól a termésig és a pusztulásáig; egy állatnak a fogantatástól a haláláig. Minden szervezett rendszerben megjelenik a rá jellemző sajátidő. A kentaur személynek is van sajátideje, ami a többiekétől különbözik. A kentaurok rendkívül ügyesek a különböző rendszerek sajátidőinek átszámításában, ezért mindig pontosan előre tudják az egyes várható események bekövetkezését a környezetükben.

A kentaur tanítások szerint a fejlődő ifjú a közös kultúra értékes hagyományai mellett sokféle egyedi elmekonstrukciót is szerez társaitól, de miután az egyének, akiktől ezeket átveszik, maguk is sokfélék, az egyes kulturális komponensek nem feltétlenül illeszkednek egymáshoz. Minden kentaur legfontosabb személyes célja az életben, hogy elméjében egy funkcionálisan összehangolt idearendszer jöjjön létre, egy személyes kultúra, és ehhez sokféle komponens, sokféle elmetopológiai konstrukció szükséges. A kentaurok tehát idejük jó részét arra fordítják, hogy átgondolják a hagyományok, a saját tapasztalatok és saját konstrukcióik összehangolhatóságát. Kigyom-

lálják azokat, amelyek nem illeszthetők a rendszerbe, és megtalálják vagy kigondolják azokat, amelyek biztosítják a harmóniát a részek között.

A különböző elmerendszerekből származó ismeretkomponensek a kentaurok elméjében eleinte heterokróniát hoznak létre, azaz a kentaur nem képes egyszerre átlátni az elméjében kiépített rendszereket, mert folytonosan az időátszámítással van elfoglalva.⁴⁶ De miután erre törekszik egész életében, és az észlelt ellentmondásokat sorra kiiktatja, idővel egyre nagyobb lesz a topológiai tér azon része, amelyben az egyidejű belátás lehetséges. Amikor a teljes rendszerre kiterjed ez az állapot, azt a kentaurok izokróniának,⁴⁷ azonosidejűségnek nevezik. Ez a személyes kultúra legmagasabb foka. Ezt az állapotot csak az egyedüllevők képesek elérni, s azok közül sem mindegyik. További célja a kentaur személyiségnek már nincs, elméje ellentmondásmentes, egy roppant komplex, változtathatatlan, dinamikus, autonóm, replikatív, idearendszer; egyszemélyes kultúra, amely egyetlen sajátidővel rendelkezik, és ez az idő áll, értelmét vesztette. Ekkor van ideje a kentaur halálának.

⁴⁶ Csak egy példa erre: kentaur adatközlőnk egy bonyolultabb mondat közepén egy pillanatra megállt és azt mondta: – valamit át kell gondolnom, egy perc elég lesz erre. A sajátidőmből – tette hozzá, majd elsielt. Három hét múlva visszatért, és pontosan befejezte a félbehagyott mondatot. Magyarázatot feszegető kérdéseinkre azt válaszolta: „hiszen mondtam, hogy egy percre megyek, a sajátidőmben. A ti időtökben semmit sem lehet végiggondolni egy perc alatt”.

⁴⁷ Az izokronia fontosságát jóval később F. Werfel is megfogalmazta *A meg nem születettek csillaga* című regényében (Nova Kiadó, Bp., 1945).

A kentaur vallások

A kentaurok vallásos tevékenységéről az eredetlegendán és a kentaur pokol leírásán kívül kevés adatunk van.

A kentaurok teremtéslegendája

Kezdetben volt Úrkenta, aki időtlen idők óta a végtelen térben lebegett és gondolkodott. Egyszer egy lócitrom alakú, formás gömböt írtított, ami nagyon megtetszett neki. Nyomogatta, gyúrta egy kicsit, majd körbedobta a Nap körül. Amikor a gömb már többször körbejárta a Napot és a felszíne kiszáradt, Úrkenta köpött rá néhányat, hogy tengerek is keletkezzenek, majd fogai közül kipiszkált néhány magot, és azokat is a gömbre helyezte. Rövidesen erdők, mezők borították a gömböt, majd mindenféle nyüvek és állatok is megjelentek. Ekkor, a száznyolcadik napon, Úrkenta a saját maga képére eleven lényeket teremtett, csak egészen kicsiket, hogy jól elférjenek a gömbön, amit Földnek nevezett el. A hozzá hasonló kicsi lényeket kentauroknak hívta, és nekik adta a lócitromot, gondosan előírva számukra:

„Szeressétek a természetet és egymást, de ne szaporodjatok el nagyon.”

Sokmilliószor fordult meg a Föld nevű lócitrom a Nap körül minden különösebb esemény nélkül, amikor egyszer néhány fiatal kentaur szokatlan játékokba fogott. Elhanyagolták az együttes táncokat, a közös énekeket, a síp- és patadob-muzsikát, a magasabb matematikai elméletek mesélését, a filozófiát, a felső nyelvet, de még az elméletológiát is. Nem új elmekonstrukciókat, szép, új szavakat, hanem folyton gyerekeket csináltak, és felső végtagjaikkal mindenféle haszontalan tárgyat készítettek: baltát, lándzsát, nyilat, késeket, és ezekkel azután piszkálták a Földön velük élő más lényeket. Még tüzet is gyújtottak.

Amikor egy ilyen durva játék közben egy fából készült nyíl egy pingvin hátába fúródott, aki emiatt napokig nem tudott rendesen úszni, Úrkenta rettenetesen feldühödött, mert nagyon szerette nézegetni a pingvineket, különösen akkor, amikor olyan mulatságosan tipegnek a jégen. Mérgében a rossz kentaurokat saját kezével tépte kétélfé. Az egyik felüket felhajította a fák ágaira, a másik felüket pedig az egyik mezőre dobta. A fákra hajítottakból lettek később a majmok, és leszármazottaik, a turisták. A mezőre pottyant részből pedig a különféle lovak lettek.

A jó kentaurokat, akik nem használtak tárgyakat, Úrkenta megajándékozta. Nektek adom ezt a lőfiügét, gondozzatok és egyétek gyümölcsét – mondta, és egy csodálatosan szép, terebélyes lőfiügefát ültetett nekik. – Szaporodásotokra pedig a nagy, kék darázs fog felügyelni ezentúl, tiszteljétek, féljétek őt – mondta, és egy hatalmas kék lőfiügefurdancsot engedett szabadon, majd utána eresztett egy kicsi sárgát is.

„Tárgyakat pedig a szent síp kivételével ne készítsetek, mert letöröm a hülye kezeteiket!” – kiáltotta haraggal.

Azóta a kentaurok szorgalmasan gondozzák a lőfiügeket, nem készítenek istentelen tárgyakat, a szent sípok kivételével, és igencsak félik a nagy kék darazsat.

Ezután Úrkenta eltávozott, és ma már csak a Centaurus csillagképben látni azóta is egyre távolodó körvonalait.

*

Ez az ősi legenda a magyarázata annak a jól ismert jelenségnek is, hogy a kentaurok mennyire igyekeznek magukat a pingvinektől minél távolabb tartani.⁴⁸

⁴⁸ Ennek egyik bizonyítéka, hogy még a görög legendákban és ősi kentaur ábrázolásokon sem fordulnak elő együtt pingvinek és kentaurok.

Ugyancsak érdekes antrohippológiai vonatkozásai is vannak ennek az ősi legendának. Több ásatás során találták meg a korábban kihalt *Homohippus habilis* maradványait (lásd például a borítón bemutatott sziklarajzokat); különösen híresek azok, amelyeket a thessaliali *Leander-völgyben* tártak fel, és a maradványok mellől durván megmunkált kő- és csonteszközök is előkerültek. Sok antrohippológus hajlik arra a véleményre, hogy az eszközkészítő leandervölgyi kentaurok gyors szaporodása felborította környezetük ökológiai egyensúlyát, és ez volt az oka hirtelen kipusztulásuknak, de egy evolúciós oldalág, amelyből a *Homohippus sapiens* fejlődött ki, megmaradt, és talán éppen kulturális tabuk segítségével, amelyekre ez a legenda is utal, a biokertészetre specializálódott, és elkerülte a technikai civilizációk borzalmait. Teljességgel adaptálódott egy speciális táplálékforráshoz, populációja tökéletesen stabilis volt, és konstruktív energiáit az absztrakció világába irányítva elkerülte a környezet destrukcióját. Bizonyos, hogy a kentaurok tárgyfóbiája is lényeges szerepet játszott ebben, és az is valószínű, hogy a tárgyfóbia valamilyen szerencsés mutáció következtében nemcsak kulturális tradíciókon, hanem genetikai tényezőkön is nyugszik.⁴⁹

⁴⁹ Jól alátámasztja ezt az elképzelést egy közelmúltbeli esemény: Görögországban, Thessaloniki mellett, egy kisebb faluban megjelent egy idősebb kentaur hölgy, bement egy multinacionális cég által üzemeltetett szupermarketbe, és a műanyag-osztályon a sok vacak tárgy láttán sírógörcsöt, szívrohamot, idegösszeomlást és még aranyeret is kapott, pedig ez a betegség korábban ismeretlen volt a kentaurok között. Majd izgatott szóváltás után, a helyi lókórházban, ahova a mentők szállították, hirtelen elhunyt. Jellemző, hogy az eseményről – persze nem véletlenül – a nem-

A kentaur pokol⁵⁰

A pokolba kerülő kentaur felső teste összezsugorodik, kezei elszáradnak, feje hosszúkás lesz és megnő; egészen nagy, szőrös fülei lesznek, szép farka szőrei kihullanak, helyükön vékonyabb, bojtos nyúlvány nő ki, és csak az alsó nyelven tud mondani néhány szót, többnyire azt, hogy „i@-á!” ami kentaur nyelven azt jelenti: „Így-jártam”. A pokolra kerülteket még az is sújtja, hogy kétlábú, farok nélküli majmok hajkurásszák és mindenféle undok tárgyhoz kötik őket, amelyeket vonszolni kényszerülnek. Hátukra nehéz terheket raknak, amelyet cipelniük kell, és lőfiüge helyett csak bogáncsot kapnak enni.

A pokolról az alsó nyelven mesélnek gyermekeiknek a kentaur anyák, akik szerint a meggondolatlan, tárgyhasználó vagy azt készítő, elvetemült kentaurok kerülnek oda.

A kentaur mennyországot firtató kérdésekre a kentaurok mindig a felső nyelv különös kifejezéseivel válaszolnak és mindig különbözőképpen. Egy kompjuteres dekódolás és tartalomelemzés alapján nagyon valószínű, hogy arról beszélnek, hogy a jó elhunytak egy matematikai történet dinamikus képletévé válnak Isten elméjében.

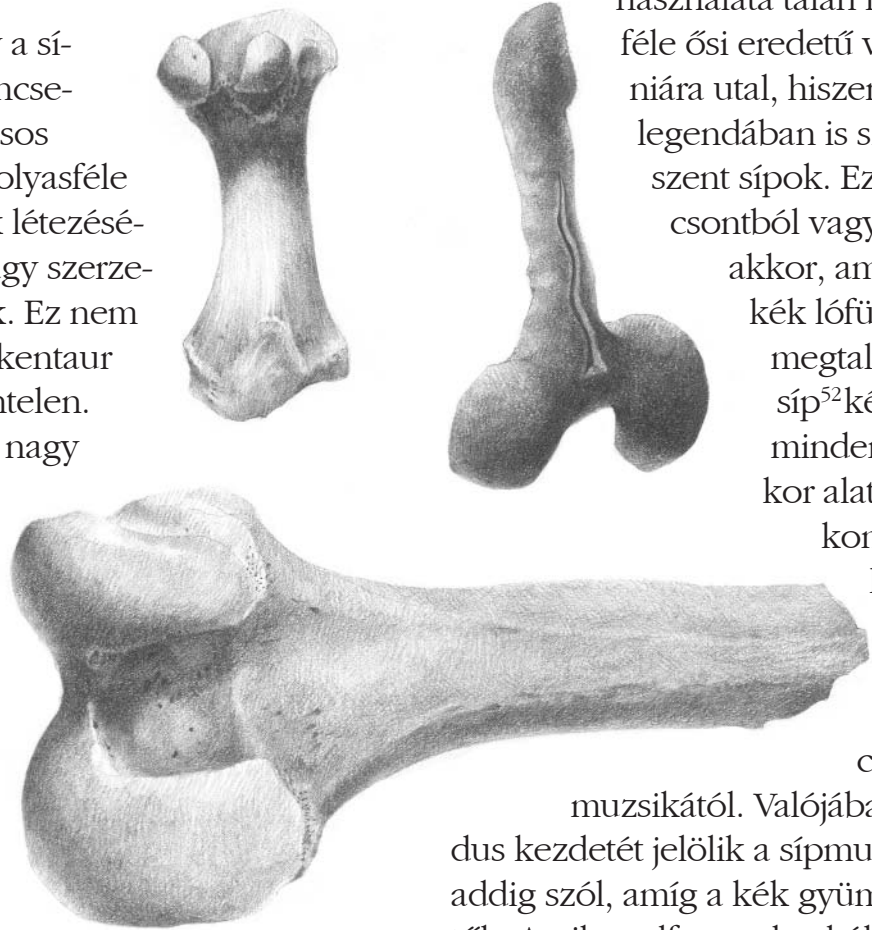
Természetesen felmerül az a kérdés, hogy hisznek-e a kentaurok istenben, vallásban? A megfigyelések ellentmondóak. Az

zetközi hírforrások nem számoltak be, pl. a CNN televízió sem tudósított. Érdeklődésünkre azt a bizonytalan választ kaptuk, hogy „ugyan kérem, a kentaurok már régen kihaltak”. Jellemző a multikra, hogy éppen állításuk nyilvánvaló cáfolatát akarják eltitkolni mérhetetlen, globalizáló mohóságukban.
⁵⁰ Manyi Csakovec szerint egy bizonyos Aisopos vagy Aiosopos nevű görög jegyezte le egy igen öreg és béna kentaur elbeszélését a pokolról; az eredeti lejegyzés sajnos töredékben sem maradt fenn.

egyik kentaur adatközlő szerint páros napokon egy istenben hisz, páratlan napokon, ha azok nem prímszámok, több istenben, a prímszámoknak megfelelő napokon pedig ateista. Sajnos nem tisztázódott a napok számlálásának módja; a legvalószínűbb az az elképzelés, hogy a kentaurok vallásos hite nem állandó, hanem egy feltételes valószínűségi változóval írható le.

Bizonyos, hogy a sípok kivételével nincsenek tárgyaik. Vallásos ceremóniákról és olyasféle elkülönült kasztok létezéséről, mint papok vagy szerzetesek, nem tudunk. Ez nem jelenti azt, hogy a kentaur magaskultúra istentelen.

A kentaurok több, nagy kentaur vallásalapítót is számon tartanak, akik életük bölcs fázisát éppen annak szentelték, hogy igen komplex, szép, belső harmóniával rendelkező vallásokat dolgozzanak ki a legapróbb részletekig. Az egyes vallásokban egy vagy sok istent képzelnek el, és Isten gyakran mint hullámfüggvény vagy stringmátrix⁵¹ jelenik meg. Ezeket a különleges elmetopológiai konstrukciókat (legalább ötöt vagy hatot) a kentaurok jól ismerik, és mint az elmekonstrukciós tevékenység különösen szép példáit tartják

számon. A nevelők gyakran ezeken mutatják be tanítványaiknak az elme furmányos mivoltát és azt, hogy hogyan lehet logikai képtelenségeket; az érzelmekkel párosítva működő, dinamikus rendszereket elképzelni. A fiatal kentaurok sokat mulatnak, de sokat tanulnak is ezekből a konstrukciókból.

Annak ellenére, hogy ilyen lazán kezelik a vallás dolgait, a szent sípok különös használata talán mégis valamilyen ősi eredetű vallási ceremóniára utal, hiszen a teremtéslegendában is szerepelnek a szent sípok. Ezeket a sípokot csontból vagy fából készítik akkor, amikor az első kék lófüleggyümölcsöt megtalálja valaki. Sok síp⁵² készül, szinte minden százéves kor alatti kentaurférfi komplex sípjátékokat fúj, és a kentaurok egész szállásterülete csak úgy zeng a muzsikától. Valójában a kék periódus kezdetét jelölik a sípmuzsikával, amely addig szól, amíg a kék gyümölcsök fellelhetők. Amikor elfogynak a kék gyümölcsök, a sípok hangja bánatos lesz, és a kentaurok néhány óra alatt visszatérnek megszokott tevékenységeikhez, legfőképpen az elmélkedéshez. A sípokot ekkor a folyóba dobják. A sípok egyetlen vallási kapcsolata a mindenki által elfogadott teremtéslegenda és a

⁵¹ Duff, M. 1998: *The Theory Formerly Known as Strings*, Scientific American, 278, 54-59

⁵² Felhívjuk a figyelmet a sípok enyhén fallikus jellegére.

kentaurok nem is hajlandóak részletesebb magyarázatokat adni. Magatartáskutatók szerint itt csupán egy adaptív viselkedési forma kulturális beágyazódásáról van szó. A sípszó a szaporodási lehetőséget jelzi, és előcsalja

azokat az egyedeket is, akik esetleg távolabb vannak, és még nem találtak kék gyümölcsöt. Más fajoknál a *lek* vagy az udvarló porond kialakítása szolgál hasonló célokat.⁵³

⁵³ Csányi V.: *Etológia*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp., 1994.

VII. Kultúrantrohippológia

A kentaurok és az ember kapcsolata

Az utolsó kentaurpopulációnak, amiről hiteles feljegyzések vannak, a görögországi Thesszáliában a Pélion-hegy környékén volt a szálláshelye. A görög mondákban sokféle különös dolgot találhatunk a kentaurok és az egyik legősibb görög törzs, a lapithák kapcsolatairól. A mondák sajátsága azonban, hogy igaz elemek mellett sok képzelte is tartalmaznak, ezért aligha alkalmasak e kapcsolat objektív feltárására. A modern történelemtudomány, elsősorban a matematikai logika, a számítógépes tartalomelemzés és az összehasonlító szemiotika, valamint az általános nyelvészet segítségével azonban képes az eredeti események bizonyos fokú rekonstrukciójára – megtisztítván így a mondákat a fantázia fellengős és sokszor teljesen logikátlan elemeitől.

Az alábbiakban rövid, hiteles összefoglalást adunk a kentaurok és a lapithák tényleges kapcsolatáról.

A Péneiosz folyó egyik kanyarulatában volt egy lapithák lakta nagyobb falu, Epsom, amit a közeli, pélion-hegyi lófügeültetvényeken gazdálkodó kentaurok gyakran látogattak.⁵⁴

⁵⁴ A görög mondák szinte kényszeresen leírják minden szereplő pontos származását, nem törődve az ellentmondásokkal. Így a kentaurokat egyrészt Ixion lapitha király és egy felhő egyesüléséből, másrészt Kronosz titán és Philüra „hárs”-nimfa gyermekeként eredeztetik. (Lásd Sz. A. Tokarev (szerk.) *Mitológiai Enciklopédia I., II.*, Gondolat, Bp. I. 702 old.) A gondos megfigyelő azonnal észreveszi a csúsztatást, Philüra nem a hárs hanem a fűnánimfája lehetett, amit az is mutat, hogy a lófüge egyik

Az idősebbek főként azért mentek oda, mert a vásárok idején a lapithák olívaolajból, levendula- és rozmaringkivonatból valamint egy csöppnyi macskahájból készült illatos pataolajat árultak, ami öreg patájukat igencsak felfrissítette.⁵⁵ A kentaurok persze nem fizettek, mert ugye mindenféle tárgyakkal kapcsolatos manipulációtól undorodnak, de ellenszolgáltatásképpen a lapithák kérésére néhány kört futottak a piactéren, a kisebb gyerekekkel a hátukon, és így mindkét fél elégedett volt.

Hosszú ideig konfliktusmentes volt a kapcsolat, virágzott a pataolajgyártás, és idővel már nemcsak az idősebb, fájós patájú kentaurok, hanem a fiatalabbak is látogatták a lapitha falut, persze ugyancsak a pataolaj miatt. A lapithák a nagy pataolajkereslet költségeit úgy gondolták fedezni, hogy a fiatalabb kentaurokkal szabályos futóversenyeket rendeztek; a vásár közönsége fogadhatott tétre, befutóra és helyezésre is,⁵⁶ a fogadásokra kivetett, húsz százalékos helyi adó pedig bőven fedezte a pataolaj

kentaurok neve *phillirán*. Az is jól ismert, hogy hajnalban a fűnánültetvényeket erős kipárolgásuk miatt sűrű ködfelhő borítja rövid ideig, tehát mindkét eredetváltozatban fellelhető a lófüge szerepe. Az a tény, hogy a görögök a lófügenimfát tekintették a kentaurok anyjának, azt is mutatja, hogy valószínűleg tisztában voltak a lófüge szerepével a kentaurok szaporodásbiológiájában

⁵⁵ Egy ezzel kapcsolatos jelenetet ábrázol Botticelli ismeretlen képe amelynek címe: *Görög leány a lépcsőn pataolajjal kenetet egy kentaurot*.

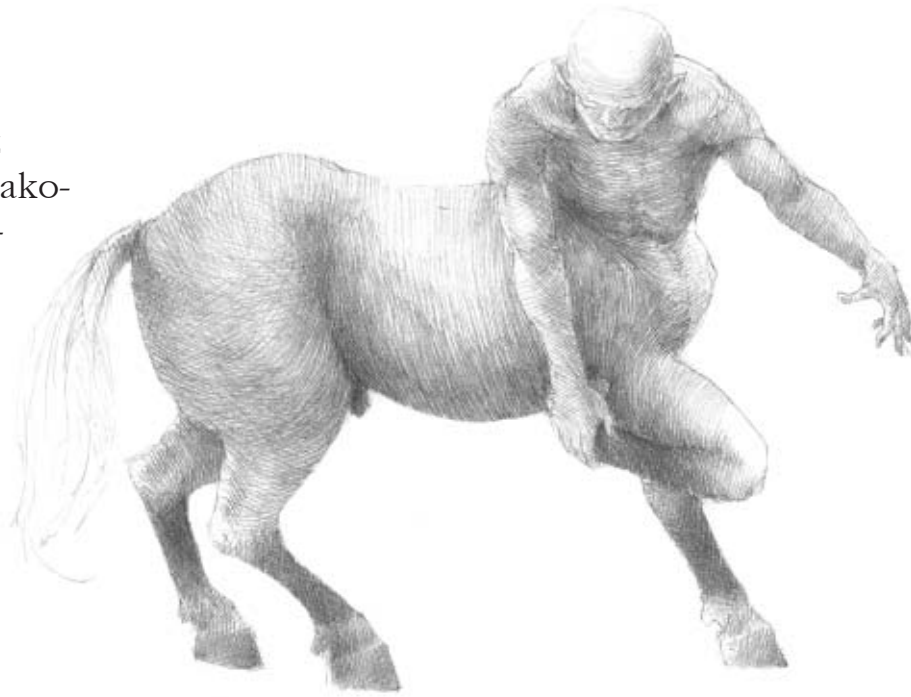
⁵⁶ Tehát nyilvánvalóan itt rendezték az első epsomi derbyt. Sokan nem tudják, hogy a hasonló nevű angol városka a kentaurok iránti tiszteletből vette fel az Epsom nevet amikor a derbyket újra rendezni kezdték 1780-ban, persze a modern időknek megfelelően, lovakkal.

előállítási költségeit. A görögök és a kentaurok konfliktusa Perithoosz lapitha király⁵⁷ és Hippodameia⁵⁸ lakodalmán tört ki. A különböző források többféle okot jelölnek meg. A görög források szerint a vitát az ún. „*Kentaur bírálati lap*” bevezetése váltotta ki, amelyet a lapithák a kedvelt futóversenyen induló kentaurok számára terveztek. A következő oldalon bemutatjuk a bírálati lap eredeti görög szövegét és magyar fordítását.

Nos, a bírálati lap előterjesztése éppen a lakodalmon történt; az ilyenkor szokásos oldott légkört vélték kedvezőnek erre a görögök. Meglepetésükre a bírálati lap terve mélységesen felháborította a jelen lévő kentaurokat. Elsősorban személyiségi jogaikat hangoztatták, adatvédelmi szempontokat emlegettek, és természetesen hangsúlyozták, hogy kentaur személylyel kapcsolatban nem készülhet ördögi tárgy, a bírálati lap pedig kétségtelenül az.

A görögök a versenyek tisztaságának mindennél előbbre való szempontját hozták fel, amelyet a bírálati lap segíthet, valamint a fogadók kötelező tájékoztatásának szükségességét emelték ki, bár a vita végső perceiben „*az illatos pataolaj bezzeg nem tárgy...*” összetételű sértő kijelentés is tagadhatatlanul elhangzott.

Ekkor állítólag a kentaurok, le sem téve az éppen a hátukon nyargalászó,

serdülő görög leánykákat, elrobogtak ültetvényeik irányába. Ez természetesen kiváltotta a lapitha ifjak jogos felháborodását; fegyvereikért szaladtak és a kentaurok után eredtek. A csetepatéban egy Kheirón nevű idősebb, igen nagy bölcs hírében álló kentaurt meg is sebeztek egy nyíllal és a görög Prométheuszt,⁵⁹ a kentaurok ismert barátját, aki egyébként a kentaur bírálati lap bevezetése ellen volt, börtönbe vetették. A rögtönítélő bíróság közhasznú munkára, útépítéssel kapcsolatos sziklahordásra ítélte.

Később Kheirón felépült, és híres bölcsességével meggyőzte a lapithákat Prométheusz ártatlanságáról, akit ekkor szabadon engedtek. Nos, ennyit árulnak el a görög források.

A kentaur források egészen más okokat jelölnek meg, és a kentaur pszichoszomatika akárcsak felületes ismeretében is úgy vélhető, hogy ezek bizony

jóval több elemét tartalmazzák az igazságnak. A kentaurok szerint *Cherchez la femme*⁶⁰ már akkor is ismert mondása a megoldás kulcsa. Szerintük az ellentétek nem a lakodalmon kezdődtek, hanem jóval előbb; nagyjából akkor, amikor a fiatalabb kentaurok is elkezdtek pataolajért járni. A fiatalok, ugyebár, érdeklődtek, és sokat beszélgettek a lapitha lányokkal, ifjakkal. Mint ismert, a kentaurok barátaiknak sokat mesélnek imaginárius péniszükről; nos, ez a lapitha ifjakat mélységesen felháborította, főként azért, mert a lapitha leányok képesek voltak tátott szájjal hallgatni a kentaurok áradozását a virtuális füttykösről, miközben ügyet sem vetettek az ifjak nagyon is reális, kézzelfogható valóságára. A viszony egyre feszültebbé vált, és az ifjú lapithák gyakran azzal gúnyolták a kentaurokat, hogy feltárván ruháikat, kemény füttyköstüket kiemelték, és a következő csúfolódó rigmust énekelték:

„*Nem kell nekünk v'ag!ra,
Kemény ph^@szunk itt van kirakva!*”

– az imaginárius szerv hosszát reprezentáló, nyerítő „@” hangot sokszor ismételve.⁶¹ Nos, nyilvánvaló, hogy a kentaurok péniszirigysége és imaginárius péniszkomplexük miatt ez a gúnyvers mélyen sértette amúgy szelíd lelkivilágukat.

Hasonló inzultus érte őket Perithoosz és Hippodameia lakodalmán is, ahol Kheirón egy beszélgetés során éppen azt fejtegette Hippodameiának, hogy milyen különbségek vannak egy reális, de elcsüggedt

⁶⁰ Keresd a nőt!

⁶¹ Ez különösen bősztette a kentaurokat.

lófütyi és egy kemény, vérrel teli, imaginárius kentaurpénisz között, amikor a féltékeny Perithoosz néhány lerészegedett ifjú⁶² élén, az ismert gúnyos rigmussal sértegetni kezdte őt. Az esemény többi szakaszát illetően a görög és a kentaur beszámolók azonosak.

A konfliktus után még voltak összeütközések, amelyekben a görögök általános problémamegoldó formulájukat, *Heraklést* is bevetették; ez a kentaurokat arra készítette, hogy kapcsolataikat a görögökkel beszüntessék, és minden módon kerüljék őket.⁶³

⁶² Állítólag lopott lila lőfügegyümölcs segítségével a lapithák igencsak meg tudták „bolondítani” boraikat, amiről a kentaurok már tudtak, de ekkor még nem tették nyilvánosan is szóvá.

⁶³ Egyes források szerint a kentaurok maguk terjesztették a róluk szóló vad történeteket, a leányrablások meséjét, hogy szálláshelyeiken békén maradhassanak a tolakodó görög turistáktól, akik abban az időben már kezdtek feltűnedezni, elsősorban társasutazásokon, mint arról egy Homérosz nevű görög a korabeli sajtóban részletesen be is számolt.

Breed

Breeders book no.

Owner

Breeder

name

name

address

address

THE XENTAYP

Name, fallow-code, origin

Sire

Mare

Name

Breeders book no.

Breed

Χλασσ, νο. οφ ποιντσ

Name

Breeders book no.

Breed

Χλασσ, νο. οφ ποιντσ

Χολορ, σπεχιαλ ηνε

Μαρκος

Αγε

Σπεχιαλιτψ

Ωορκινγ αβιλιτψ εξαμιναιον ρεσουλτ

Εξτερναλ απεαρανχε μεασυρεσ

Ηειγητ οφ ηινδθουαρτερσ

Βελλψ μεασυρεμεντ

Χιρχνυμ-φερενχε

Λοοερ βοδυ λενγτη

Ωειγητ

ινχη

λβ

%

%

%

%

Επαλυαιον ρεσουλτσ

Συμμαρψ

Ηιγηεστ

Γαινεδ

Γενεραλ χημαραιοισις

Βρεδ χηαραχτεριστιχσ

Σεξ

Βοδυ

Προπορτιομσ

Λεπειλοπμεντ

12

10

10

10

8

(50)

Βοδυ μεασυρεμεντσ

Ηεσδ ανδ νερχ

Ηινδθουαρτερσ, βαρχ, λοιν

Υπερ χηεστ, φλανκ

Ηινδθουαρτερσ, γενιταλσ

Φορελεγσ

Ηινδλεγσ

Ηοοπεσ

4

5

5

6

5

5

4

(34)

Μοπειμεντ

Ωαλκ

Γαλλοπ

8

8

(16)

Τοταλ

100

Χλασσ ιν βρεδερεσ βοοκ

Ουτστανδινγ χηαραχτεριστιχσ

Νοταβλε δεφεχτσ

Ινηεριτεδ

Αχθυιρεδ

Χομμιττεε περδixτ

Δατε

.....

.....

.....

Σιγνατυρεσ οφ τη Χομμιττεε μεμβερεσ

69

Breed

Breeders book no.

Owner

Breeder

name

name

address

address

THE CENTAUR

Name, fallow-code, origin

Sire

Mare

Name

Breeders book no.

Breed

Class, no. of points

Name

Breeders book no.

Breed

Class, no. of points

Color, special hue

Marks

Age

Speciality

Working ability examination result

External appearance measures

Height of hindquarters

Belly measurement

Circumference

Lower body length

Weight

inch

lb

%

%

%

%

Evaluation results

Summary

Highest

Gained

General characteristics

Breed characteristics

Sex

Body

Proportions

Development

12

10

10

10

8

(50)

Body measurement

Head and neck

Hindquarters, back, loin

Upper chest, flank

Hindquarters, genitals

Forelegs

Hindlegs

Hooves

4

5

5

6

5

5

4

(34)

Movement

Walk

Gallop

8

8

(16)

Τοταλ

100

Class in breeders book

Outstanding characteristics

Notable defects

Inherited

Acquired

Committee verdict

Δατε

.....

.....

.....

Σιγνατυρεσ οφ τη Χομμιττεε μεμβερεσ

A kentaurok társadalma nyugati szemmel

Az egyetlen, hiteles kultúrantrohippológiai beszámoló kétségtelenül a híres angol utazóé Jonathan Swifté,⁶⁴ aki azonban kora ideológiai elfogultságai miatt baráta tanácsára, könyvében csak utalt arra, hogy kentaurok között élt egy darabig, és jegyzeteit úgy adta közre, mintha azok lovakról szólnának. A figyelmes olvasó azonban számos jelzést és útbaigazítást kap a dolgok valódi természetét illetően.

Swift „*Hauhnghm*”-nak nevezi a kentaurokat, de nyilvánvaló, hogy itt fonetikus átírásról van szó és a nyertő és horkantó hangokat sem jelöli. Ha a megfelelő helyettesítéseket elvégezzük, akkor a *Hi!@-h!!m@* szóhoz jutunk, ami kentaurok nyelven „boldog népet” jelent.

Swift etológiai leírásából világos, hogy magasan fejlett szociális fajról van szó:

*

Barátság és jóakarát: ez a két fő erény a Hauhnghm-ek között, s ez a jóakarát, ez a barátság nem bizonyos, meghatározott személyekre, hanem az egész fajra vonatkozik. Az ország legtávolabbi részéből arra járó idegent éppen úgy fogadják ők, mint a szomszédot és barátot; bármerre jár a Hauhnghm, mindenütt otthon van. Egymással szemben a legnagyobb tisztelet és udvariasság uralkodik minden vonalon, de a szertartásosság ismeretlen fogalom. A Hauhnghm csikait nem becézi és kényeztetni soha, de nevelésükben az ésszerűség

⁶⁴ J. Swift: *Gulliver utazásai*, ford.: Karinthy Frigyes. Révai Kiadás, Budapest. (negyedik rész: *Utazás Hauhnghm országba*, 287-387).

és célszerűség minden sugallatát meghallgatja. Észrevettem, hogy gazdám ugyanazzal a gyöngéd hajlammal kedveli szomszédja gyermekét, mint a saját magát. Náluk úgy van, hogy természet szerint és ösztönből egyformán szeretni kell az egész fajtát s értelem szerint és belátásból azután megkülönböztethetjük az egyént, a jótulajdonságok és erények foka szerint.” (354. old.)

*

Ez a beszámoló teljesen egybevág a kentauretológia ismereteivel. Swiftnek is feltűnt a populáció különleges stabilitása, bár a kentaurok szaporodásökológiájának mechanizmusát nem sikerült felderítenie:

*

Ha egy Hauhnghm asszony két gyermeket szült már mindkét nemben, többé nem érintkezik hitvesével, kivéve ha valami oknál fogva elvesztik egyik gyermeküket, ami nagyon ritkán fordul elő. Ha olyan házaspárral történik ez meg, ahol az asszony már idős ahhoz, hogy gyermeket szüljön, egy másik fiatalabb pár átadja a csikáját s megint együtt él, míg a fiatalabb asszony újra teherbe esik. Ez az óvatosság nagyon szükséges, nehogy az ország túlnépesedjék. (355 old.)

*

Swift egy másik, publikálatlan kéziratában⁶⁵ található egy beszélgetés leírása, amely nagyon érdekes bepillantást nyújt a kentaurok szexualitással kapcsolatos nézeteibe. A

⁶⁵ Érdekes a kézirat története is. 1967-ben a szerzők egyike Bristolban a bolhapiacon vásárolt egy doboznyi régi kéziratot, amelyek egyike minden bizonnyal Swifté lehetett, de annak idején nem merte publikálni, és amely főbb mondanivalóját ezúton tesszük közzé.

leírás szerint Swift beszámol kentaurok „gazdájának” az emberi szexualitásról, a prostitúcióról, a homoszexualitásról, pedofiliáról, és az elmondottak a kentaurok felháborodását váltják ki:

*

Ti, emberek, mindent összekutyultok – mondta. – A szaporodáshoz a párosodás szükséges, itt semmiféle helye nincsen annak, amit te például prostitúciónak vagy homoszexualitásnak nevezel. Az ilyesfajta párosodás a kentaurok között ismeretlen fogalom, a horkális logika szerint ilyen nincsen. Viszont a kentaurok személyek vonzó-dása, szerelme, egymás iránti gyengédsége, párkapcsolata semmiféle nemi tabut nem ismer. Ostoba dolog lenne, ha azért nem szerethetnénk valakit, mert szerelmünkől teljesen függetlenül más nemű, másvalakivel képes csak utódokat létrehozni, vagy azért, mert még gyermek. A kentaurok erotika nem ismer ilyen korlátokat. Hogyan lehet a szaporodást és a szerelmes, erotikus érzéseket ilyen lealacsonyító módon összekeverni?

Ugyancsak érthetetlen számunkra, hogy egy olyan tevékenységért, amely mindkét résztvevő-

nek kellemes, és kívánsága szerint való, hogyan lehet azokat az apró ördögi tárgyakat, amelyeket te korábban pénznek nevezteél, vagy bármi más egyebet, kérni és elfogadni.

*

Az utazó publikált művét olvasva mindenkinek feltűnik, hogy Swift mennyire szemérmes vendéglátói, a „lovak” előtt. Minden módon igyekszik ruháit megőrizni és még fürdés közben is rejtenie kell szemérmét. A kentaurok péniszirigysége ismeretében persze könnyen megtaláljuk a magyarázatot; nyilvánvalóan állandóan zaklatták érdeklődésükkel, mert a látogató mintegy reális bizonyítékot szolgáltatott a saját imaginárius szerszámukat illetően. Swift ezekről az élményeiről persze – kora viktoriánus erkölcei miatt – mélyen hallgatott.

A kentaurok kultúra néhány további, Swift által megfigyelt jellegzetessége az utazó publikált művében igen értékes adatokat szolgáltat:

*

A Hauhnghm-ek nem ismerik a betűket, következésképpen minden tudásuk hagyományokon alapszik. Tekintve, hogy nagyon kevés eseménye lehet egy olyan népnek, amely folytonos egyetértésben, az erények folytonos gyakorlásában él az értelem uralma alatt, s különben is elzárkózott minden kereskedelem-től; természetes, hogy a Hauhnghm történelmet agyterhelés nélkül fejében tarthatja bárki. Már

említettem, hogy a betegségeket nem ismerik, s így nincsenek orvosaik. De vannak kitűnő flastromok és növényi gyógyszerek balesetekből származó törések, horzsolások enyhítésére, gyors gyógyítására.

Az évet a nap és a hold változatai alapján számítják; hetekre nem osztják fel. E két égitest mozgását jól ismerik s tudják a nap- és holdfogyatkozás elveit is. Tovább azonban nem terjed csillagászattani ismeretük.

Azt el kell ismerni, hogy a költészetben minden nemzetet felülmúlnak. Hasonlataik oly szépek s főleg oly találóak, leírásaik oly hűek, hogy soha megközelítőleg hasonlót sem találtam egyetlen nép költészetében sem. Költeményeikben rajongva beszélnek a barátságról és a jóságról, majd a versenyek és testgyakorlatok győztesét ünneplik és dicsőítik.

*

Swift megfigyelései tökéletesen egybevágznak a kentaur kultúrákról szerzett ismereteinkkel.

Ezután jön néhány árulkodó mondat arról, hogy fogásra „első lábukat használ-

ják” és bár Swift ezeket „lólábakként” írja le, megjegyzi, hogy könnyedén befűzik a cérnát a tűbe, leleplezvé ezzel a patacsülök mesét – teljesen világos, hogy a kentaurok *kezéről* van szó.

Az idézett mű vége felé Swift egyértelműen jelzi aggodalmát megfigyeléseivel kapcsolatban:

*

Komolyan megkértem, hallgassa el az emberek előtt, amit Hauhnahn-ek országáról beszéltem, mert egy ilyen történetből, ha csak egy szó is kiszivárog, megrohannak az emberek, sőt valószínűleg be is csuknak, és az inkvizíció máglyára vet.” (384. old.)

*

Mélyen egyetértünk Swift aggodalmaival; ezek a veszélyek igencsak fenyegetik a modern szerzőket is. Alapos a gyanúnk azonban, hogy Swift csupán az alsó nyelvet volt képes megérteni, így a kentaur kultúra számos egyéb kérdésében nem tekinthetjük megfelelő autoritásnak.

Epilógus

Mi lesz, ha ismét felbukkan egy kentaur?

Az iménti lábjegyzetet kivéve eleven kentaurok felbukkanásáról kevés adatunk van. Időről időre tudós kutatók azért beszámolnak egy-egy kentauregyed felbukkanásáról.^{66, 67} Ha az ember figyelmesen átnézi az ilyen beszámolókat, még az elmetopológia koncepcióit is sikerül esetenként felfedezni bennük, noha a szerzők általában igyekeznek a kentaurokat csupán okos vagy beszélőlóként bemutatni, mint azt jól ismerjük okos Hans esetéből is.⁶⁸ A francia Malamud azonban nem titkolta, hogy kivel volt dolga Abramowitz személyében: egy személyiségében némileg károsodott, de eleven kentaurrel! Álljon itt egyetlen mondat, amellyel Malamud szerint a szerencsétlen Abramowitz saját magát jellemezte:

⁶⁶ Lásd például: Marcel Aymé: *Arthur a kentaur* című beszámolóját a *Faljáró* című kötetben. Európa, 1970, 331 o.

⁶⁷ Egy középkori iniciálén azt a jelenetet látjuk megörökítve, amikor egy bájos, telt keblű kentaurnő elcsábítani igyekszik Szent Antalt. (lásd dr. Vecseklői József: *Ló és ember*; Noran 1999, Bp.) A szent közismert volt szelídségéről és állatszertéről, így könnyen előfordulhatott, hogy valamelyik üldözött kentaur védelemért folyamodott hozzá. A csábítási szándék kizárt dolog, hacsak azt nem tételezzük fel, hogy a kentaurnő már jól ismerte Szent Antalt, megkedvelte és kentaurszerelemre gerjedt iránta. Töredékekből tudjuk: a legtöbb problémát az okozta, hogy a derék szent fel akarta öltöztetni a kentaurnőt, ami egyrészt szabászati bonyodalmakat okozott, másrészt a kentaurhölgy nem volt hajlandó kebleit elfedni, és ugyan az úgy-ahogy összevarrt ruhában, de – a fiatal barátok őszinte gyönyörűségére – fedetlen keblekkel járt-kelt a kolostorban, és minden bizonnyal egyike volt a „topless” divat feltalálóinak.

⁶⁸ O. Pfungst: *Clever Hans, the Horse of Mr. von Osten*, New York, Holt, 1911.

„*Néha, amikor elgondolkodom, tiszta elvont eszmeként jelenek meg magamnak, pedig hát közben itt állok, ebben a piszkos istállóban, és patáimmal a tulajdon sárga lógombócaimon taposok.*”⁶⁹

A szövegből teljesen nyilvánvaló, hogy az egy a felsőnyelven megfogalmazott elmetopológiai énkoncepció némileg elnagyolt fordítása.

Ha a szorgos kutatások sikeresnek bizonyulnak és valamilyen isten háta megett helyen egy élő kentaurt találnának, azt – természetesen megfelelő fertőtlenítés (bélférgek!) és karantén (vírusok!) után – sokféle tudományos célra lehetne használni. Meg lehetne például figyelni viselkedését különböző stresszkiváltó helyzetekben, mert a kentaurok tűrőképességéről kevés még az adatunk, és így nehéz a faj kihalását megfelelően megmagyarázni. Így például a nagy meleg vagy nagy hideg hatása, esetleg hosszas éhezés, radioaktív besugárzás és más hasonló kezelés hatásának vizsgálata lenne az igazán érdekes. Ugyancsak érdemes lenne kivizsgálni a régi arab orvosok kentaurszervekkel kapcsolatos számos receptjét. Van-e gyógyhatásuk valóban? Mert az arabok szerint:

„...*a kentaur agyvelő mézzel vegyítve a rövidlátó és gyenge szemre fölötte hasznos írnek mondatik, nemkülönben jó hatással van a hideglázban szenvedőkre...* *Ha a kentaur sült nyelvét mézzel bekenve a szívdobogásban szenvedőknek beadjuk, a betegségtől biztosan megszabadulnak...*

⁶⁹ B. Malamud 1980. *A beszélő ló*, Európa Kiadó, Budapest 133.old.

A megszáritott szívből egy miszkulányi a lázban sínylődőt kigyógyítja... A kentaur bele megfőzve szemhártyabajon könnyen segít... felette üdvös a tömjénnel vegyített kentaurepe azoknak, kik vért vizelnek... Ugyancsak az arabok szerint, ha valaki a kentaur cukorban és mósuszbán szárított jobb szemét folyton magával hordja, a népénél tisztelet tárgya lesz. A porított kentaurhere az ókorban közismert afrodiziákum volt, a fehér kentaur szíve megszáritva, szétdörzsölve és borral vegyítve szer volt a féltékenység ellen. A kicserzett kentaurherezacskóba helyezett opálkő nyakban hordva rontás ellen védett.”

A vizsgálatok után a kentaur beilleszthető lenne az állatkertek valamelyik fajkonzeráló programjába. Sokféle haszna is lenne egy ilyen kevésbé ismert faj néhány megszelídített példányának. Az állatkertekben például kényelmesen cipelhetné a gyerekeket és be lehetne tanítani a különböző állatok neveire és tulajdonságaikra, így meg lehetne spórolni azt, hogy az állatkerti sétalovaglásokon a gyerekek ostoba kér-

déseikkel a szüleiket folyton nyaggassák. Bizonyosan megkereshetnék az ellátásuk költségeit azzal is, hogy a látogatókkal együtt fényképezkednének polaroid gépekkel. Esetleg mint reklámhordozók dolgozhatnának (alsó és felsőtestük is kiválóan alkalmas ilyen célra), persze szoros felügyelet alatt. Kereskedelmi televíziók híryanagyait igencsak feldobná egy topless kentaurhölgy bemondó.

A cirkuszművészetek kedvelői is örülnének a kifejlesztendő kentaur lovasiskola újszerű számainak. De ha a hagyományos lovassportokat tekintjük, a díjlovaglás, ugratás, military, fogathajtás, voltizs, távlovaglás és a lovaspóló területén is haszonnal lehetne kentaurokat alkalmazni. Ezek a lehetőségek annyira előnyösnek tűnnek, hogy ha a közeli jövőben nem találunk élő példányokat, akkor mindenképpen érdemes lenne hibridizációval és géntechnológiával is kísérletezni, és akár mesterségesen létrehozni ezeket az érdekes és mindenképpen hasznossá tehető élőlényeket.

Kiadja a Helikon Kiadó Kft.
A kiadásért Pándi András, a Helikon Kiadó igazgatója felel.
Művészeti vezető Zigány Edit.
Műszaki vezető Kováts Imre.
Könyvterv: Makovecz Benjamin
Nyomta és kötötte a Dürer Nyomda és Kiadó Kft.,
a Cofinec Hungary Rt. Leányvállalata Gyulán, 2000-ben.
Felelős vezető Beregszászi László igazgató.
Megjelent 12,3 (A5) ív terjedelemben.
HE 745 / ISBN 963 208 677 5

